

ZSIGMOND CSABA

Az új jogos védelem jogalkalmazói problémái és kérdései*

A jogos védelem a magyar jogtörténetben hosszú múltra tekint vissza, az egyik legrégebb hagyományú jogintézményünk.¹ Már Szent István törvénykönyvében szerepelt: „...*ha valamelyik ispán más házát azért keresi fel, hogy a tulajdonost megölje, vagy annak javait szédülje s a támadás során életét veszti megtorlás nélkül feküdjön*”². A téma Werbőczy 1517-es *Tripaticum*ában is szerepelt, amely részletesebben szabályozta.

A későbbiekben feltűnik *II. József* 1788-as büntető törvénykönyvében is, itt még nem önálló jogintézményként, hanem az emberölés kapcsán szabályozták. Az 1795-ös magyar büntetőkódex-tervezet is megemlíti, hogy „*aki azért lépte túl az önvédelem határait, mert nem álltak rendelkezésére az ahhoz szükséges enyhébb eszközök*”³, annak a tettét enyhébben kell megítélni.

A jogintézmény a jogalkotásban a XIX. században jelenik meg önálló fogalomként, és a XX. század elejére már kiforrottá válik a jogalkalmazásban is. Az 1878. évi büntető törvénykönyv (*Csemegi-kódex*) jogos védelemről szóló szabályozása, a törvényben való elhelyezése („jogtalanságot kizáró okok között”) jelentette a legnagyobb áttörést, és ez a szabályozás hasonlít leginkább a mai hatályos törvényszöveghez. A XX. századi jogalkotásban az 1945 utáni időszakban a büntető jogszabályokat tartalmazó 1950. évi II. törvényben, a Btá.-ban is szerepel ugyan büntethetőségi akadályként, de kevésbé hivatkoztak rá, mivel az 1950-es évek jogalkalmazását „*nem a jog uralma jellemezte, nem a törvényi rendelkezések szabták meg a törvényben meghatározott jogok alkalmazhatóságát, hanem a Párt felső vezetésének – jogállami értelemben vett közjogi jelleget nélkülöző felsőbb utasításai*”⁴.

* A tanulmány a Belügyi Tudományos Tanács és a Belügyi Szemle által 2013-ban kiírt pályázaton I. helyezést ért el.

1 Kőnyáné dr. Kutrucz Katalin: Szükséges-e az arányosság a jogos védelemhez? *Magyar Jog*, 1985/10., 663. o.

2 Szent István törvényei. II. könyv, 33. fejezet 2. §. *Magyar Törvénytár*, 1000–1526. évi törvénycikkek. Franklin Társulat, Budapest, 1899, 35. o.

3 Hajdu Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet. KJK, Budapest, 1971, 464. o.

4 Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései. Doktori értekezés. Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2008, 9. o.

Az 1965. évi V. törvény is követi a Csemegi-kódex által megkezdett jogalkotói hagyományt és a büntetethetőségi akadályok között szabályozza a jogos védelmet. Ugyanígy, az 1978. évi IV. törvény szövege sem tartalmazott jelentősebb változást a jogintézményt illetően. Az 1978. évi IV. törvény számtalan módosítást megélt, ezzel szemben az általa szabályozott jogos védelem jogintézményét – nagyjából harminc évig – egyetlen módosítás sem érintette, egészen 2009-ig, amikor a 2009. évi LXXX. tv. megalkotta az úgynevezett megelőző jogos védelem fogalmát, illetve eltörölte a jogalkalmazás által kialakított kitérés kötelezettség elvét. A jogintézmény történetében jogalkotási szempontból jelentős változásnak számít, hogy a 2012. január 1-jén hatályba lépő alaptörvény V. cikke már alapjoként szabályozza: „*mindenkinek joga van a törvényben meghatározottak szerint a személye illetve a tulajdona ellen intézett vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához*”. A jogos védelem alapjoként való magasabb szintre emelése még „*nem hozott tartalmi változást, hiszen a törvényben meghatározottak szerint kitétel nyilvánvalóan változatlanul a Btk. gondosan kialakítani próbált feltételrendszerére utal*”⁵.

A jogos védelem alaptörvényi szabályozása a jogalkalmazóknak nem sok támpontot nyújt, a jogalkalmazás során továbbra is a hatályos Btk.-rendeletek és a kialakított bírói gyakorlat alapján kell eljárni. Amint az a tanulmányomból kiderül, az új szabályozás kapcsán bizonyos helyzetekben felvetődhetnek értelmezési nehézségek.

A 2012. július 1-jén hatályba lépő új büntető törvénykönyv a jogos védelem határait már jelentős mértékben kitágította, egy megdönthetetlen törvényi vélelmet is behozva. A törvényjavaslat indoklása szerint: „*A Javaslat a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására a jogos védelmi helyzetet kiszélesíti, és törvényi vélelmet állít fel arra, miszerint vannak esetek, amikor a jogtalan támadás oly módon történik, hogy a megtámadott joggal feltételezheti, hogy a támadás az élete ellen irányult, és ilyenkor már a jogtalan támadás körülményei megteremtik a lehetőséget a védekezés szükséges mértékének a túllépésére.*”⁶

Ha megvizsgáljuk az 1978. évi törvény hatálybalépése óta a jogos védelem kapcsán hozott bírói legfelsőbb bírósági döntéseket, megállapítható, hogy legfelsőbb bírósági szinten a jogalkalmazás kidolgozott volt, folyamatosan fejlődött. Egyebekben azonban – elsősorban az alsóbb fokú bíróságok,

⁵ Tóth Mihály: Néhány szempont a jogos védelem körében zajló vitához. Büntetőjogi Szemle, 2012/1., 27. o.

⁶ A T/6958. számú törvényjavaslat miniszteri indoklása.

ügyészségek körében – merültek fel értelmezési problémák és eltérő joggyakorlat. A bírói gyakorlatban a jogintézmény kereteinek folyamatos tágítása volt jellemző. Felvetődik a kérdés, hogy szükség volt-e a jogos védelem jogalkalmazói tágítására is, miért nem volt elég az eddigi joggyakorlat e jogintézmény céljainak elérésére. A jogos védelem kitégítésével milyen gyakorlati problémák jelentkezhetnek? Milyen gyakorlati előnyei és hátrányai vetődhetnek fel az új jogos védelem kapcsán a jogalkalmazók – nyomozók, ügyészek, bírák – szempontjából?

A felvetett problémákra ebben a tanulmányban kísérletek meg válaszokat találni – külön-külön vizsgálva az új szabályozás jogintézményeit – neves jogtudósok munkáinak és egyes jogesetek feldolgozásával.

A megelőző jogos védelem

A megelőző védelmi helyzet problémája,

a kialakult ítélkezési gyakorlat a jelenleg hatályos jogi szabályozás előtt

A jogirodalom már régóta foglalkozott a megelőző védelem problémájával, és több szerző arra az álláspontra jutott, hogy ezekben az esetekben nem alkalmazható a jogos védelem jogintézménye, tekintettel arra a tényre, hogy a jogos védelemhez szükséges folyamatban lévő (vagyis éppen intézett) jogtalan vagy azzal közvetlenül fenyegető támadás veszélye nem állt fenn.⁷ Néhány szerző arra az álláspontra jutott, hogy „*a védelem hatékonnyá csak a támadás pillanatában válik*” és „*a bemászó tolvaj, mint jogtalan támadó nem igényelheti, hogy a jogosult tekintettel legyen rá és »munkája« veszélytelenségét biztosítsa*”⁸.

A jogalkalmazás folyamán is felvetődött néhány konkrét ügyben a védelmi eszközök problémája. A Legfelsőbb Bíróság a BH 1995/685. számú eseti döntésében konkrét ügyben részletesen foglalkozott a kérdéssel, és iránymutatást is adott a további jogalkalmazás számára. Az ügy tényállása: *A megyei bíróság az 1994. június 8. napján kihirdetett ítéletével F. I.-né vádlottat emberölés bűntettének kísérlete miatt 1 év 10 hónapi börtönbüntetésre ítélte, amelynek a vég-*

⁷ Földvári József: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997, 139. o.: „Ha a támadás nem kezdődött meg, és megkezdésének nagyon rövid időn belüli veszélye nem áll fenn, nem lehet szó jogos védelemről. Nem értékelhető tehát jogos védelemben elkövetett cselekményként, ha valaki például a tolvajok elleni védekezésnek azt a módját választja, hogy az ajtó kilincsén áramot vezet keresztül.”

⁸ Székely János: Egy betöltésre váró joghézag. Magyar Jog, 1994/3., 163–165. o.

rehajtását 3 évi próbaidőre felfüggesztette. A megállapított tényállás lényege a következő.

A vádlott 1993 júniusában büntető feljelentést tett élettársa ellen, aki ennek folytán előzetes letartóztatásba került. Élettársának fia – a jelen ügy sértettje –, aki egyébként családjával együtt a közelben lakott, emiatt megnevezte a vádlottra. Többször megjelent a vádlott által lakott háznál, és előfordult, hogy – zárva találva a kertkaput – a kerítésen átugorva jutott be a kertbe. Ilyenkor kettőjük között szóváltás alakult ki.

1993. július 9-én este a vádlott becsukta a kertkaput, és a házba bezárkózott oly módon, hogy a lakás külső faajtáját beakasztotta, a belső üveges ajtót pedig kulcsra zárta. A zaklatástól való félelmében ezután keresett egy kétméteres, PVC szigetelésű vezetékot, amelynek egyik lecsupaszított szálát az üveges ajtó zártakaró lemezéhez erősítette, a másikat pedig hagyta lógni. Ugyanakkor a vezeték másik végét a konyhában levő dugaszoló aljzatba dugta be. Ekként a vezeték 220 V-os feszültség alá került.

A sértett aznap este 8 óra körül kapta meg édesapjának az üzenetet, amelyben a nevezett kérte, hogy pénzt és egyéb apróságokat vigyenek be neki a fogdába. A sértett – a kérést teljesítendő – elindult az apja házához. Mivel a kertkaput zárva találta, és nem működött a csengő sem, átugrott a kerítésen, majd az ablakon kopogva kiabált, hogy a vádlott engedje be. A vádlott viszont ennek nem tett eleget, hanem az üveges ajtóhoz ment. A sértett ekkor a külső – meglehetősen korhadt – faajtót kinyitotta, és bal kezével a kilincshez nyúlt, ám a kilincs szikrázni kezdett. Minthogy az áram megcsípte a kezét, a sértett önkéntelenül elrántotta a karját, s ennek következtében beütötte az ajtó egyik üvegszemét. A sértettet sérülés nem érte, de a halálos áramütés lehetősége fennállott.”⁹

A Legfelsőbb Bíróság részletes indoklásában rámutatott, hogy a terhelt annak ellenére helyezte lakása belső üveges ajtajának kilincset áram alá, hogy „jogtalan támadás nem érte, de ilyen jellegű támadás közvetlenül fenyegető veszélye sem állt fenn. Tevékenysége a jogos védelem körébe eső elhárító cselekményként nyilvánvalóan nem értékelhető, hiszen a biztonságérzet általában vett hiánya, egy csupán esetlegesen realizálódó támadástól való félelem nem keletkeztet jogos védelmi helyzetet. Tekintettel arra, hogy a jelzett körülmények között a vádlottnak még arra sem volt semmiféle alapos oka, hogy a jogtalan támadás közvetlenül fenyegető veszélyét feltételezze, en-

---

⁹ BH, 1995/685.

nek folytán javára a vélt jogos védelem, azaz a társadalomra veszélyességben való tévedés szabályai sem alkalmazhatók.”¹⁰

Kifejtette ugyanakkor: „kétségtelen, hogy az utóbb megérkező sértett jogtalanul járt el, amikor a zárt kaput kikerülve átmászott a kerítésen, majd felnyitotta a külső ajtót, és a vádlott tiltakozása ellenére be akart hatolni a lakásba. A sértettnek a magánlakás zavartalan használatához fűződő érdeket és ebből adódóan személyi jogokat sértő magatartása tehát személy elleni jogtalan támadásként értékelhető, amellyel szemben a szükséges mérvű védekezés joga a vádlottat megillette. A vádlott azonban egyfelől az elhárító mechanizmust már jóval a sértett – egyébként számára váratlan és előtte ismeretlen célú – látogatását megelőzően működésbe hozta, másfelől – minthogy az élete nem forgott veszélyben – ezt oly módon tette, hogy aránytalanul súlyosabb eredmény (a halál) bekövetkezésének a lehetőségét teremtette meg, mint amilyen a később valóban realizálódó támadás járt vagy járhatott volna.”¹¹

Az iménti ügy jó példa arra, hogy a jogalkalmazó szembesült azzal az elmentmondással, hogy egyfelől szükséges az anyagi javak és a személyi jogok megfelelő védelme, akár egy védelmi eszköz telepítésével is, viszont a védelmi eszköz által okozható sérelemnek arányban kell állnia a jogtalan támadás által okozható sérelemmel, a védelmi eszköz nem olthat ki életet. A jogalkalmazás során problémaként jelentkezett az is, hogy nem volt megfelelően jogilag rendezve a magánlakás védelmi eszközzel való védelme. Elismerte a bíróság, hogy a vádlottnak az adott helyzetben joga volt szükséges mértékben védekezni, de konkrét, közvetlen, jogtalan támadás hiányában nem volt jogos védelmi helyzetben, mivel a védelmi eszközt már jóval a bekövetkező támadás előtt működésbe hozta. A hasonló jövőbeni helyzetekre tekintettel az ítélet indoklásában kifejtette, hogy általában „szükséges a védelmi eszközök telepítése a közbiztonsági helyzet romlásával az állampolgárok személyes biztonsága és javainak védelmére”¹². Megfelelő jogi szabályozás híján részletesen leírta a későbbi jogalkalmazás számára, hogy a védelmi eszközöknek milyen feltételeknek kell megfelelniük: „A bűnelkövetések megelőzését, illetve megnehezítését szolgáló ezek a megoldások, berendezések – a társadalomban érvényesülő értékrendnek és gyakorlatnak, valamint az ehhez igazodó jogi szabályozásnak megfelelően – azonban csak olyanok lehetnek, amelyek kellő körültekintés és figyelem mellett alkalmazva, mások életét, testi épsé-

---

10 Uo.

11 Uo.

12 Uo.

gét, egészségét nem veszélyeztetik. Ennek a követelménynek az őrzött épület kerítésének, nyílászáróinak – halálos áramütésre alkalmas módon történő – feszültség alá helyezése nyilvánvalóan nem felel meg, még akkor sem, ha az ilyen akadály létesítésére az építmény, lakásbelső – bárki által engedély nélkül meg nem közelíthető – részében kerül sor. *Aligha vitatható ugyanis, hogy egyfelől a védett területre való behatolás nemcsak jogellenes, hanem – akár végszükség, akár egyéb körülmények által indokoltan – jogszerű is lehet, márpedig a jó szándékúan közbeavatkozó személyek ilyen – előre fel nem ismerhető és mérhető – veszélynek értelemszerűen nem tehető ki; másfelől az sem kétséges, hogy ha a jogtalan támadás vagy annak közvetlenül fenyegető veszélye elleni védekezés csupán az arányosság határain belül megengedett, akkor e kereteken a preventív eszközök hatása sem léphet túl.*¹³

A következő jogeset a médiában óriási visszhangot kapott (az úgynevezett kesznyéteni eset néven vált ismertté), a bulvársajtó és a média nem tényszerűen tudósított az esetről, és ezzel a közhangulatot is jelentősen befolyásolta.¹⁴

A tényállás lényege az volt, hogy az idős vádlott egy község szélén lévő, elhanyagolt házban élt egyedül. A házhoz tartozó telek a közeli folyóval volt határos. A telek a folyó felőli meredek partoldalon nem volt körülkerítve, az utca felől is rossz állagú, hiányos fakerítés volt. A vádlott napközben egy közeli gyümölcsösben végzett alkalmi munkákat. Több esetben megtörtént, hogy a munkából hazatérve észlelte, hogy a telkén idegenek dézsmálták meg a gyümölcsfák termését, sőt előfordult, hogy a háza ajtajait is betörték. Több-ször előfordult az is, hogy a vádlott a munkájából hazatérve már messziről látta, hogy kertjében idegenek – sokszor gyerekek – tartózkodnak, és az almafáiról gyümölcsöt szednek. Egy alkalommal elhatározta, hogy villamos árammal fogja megvédeni értékeit. Úgy döntött azonban, hogy az áramot nem a kerítésbe vezeti, hanem az ingatlan határain belül építi ki a védelmet a gyümölcsfái megóvására. Egy 80 mm-es szögre tekert egy 1,2 mm átmérőjű acélhuzalt, és annak egyik végét a veranda falának dugaszolóaljzatába dugta. Ez után legelőször a legközelebb lévő almafa törzsére tekerte, majd a többi gyümölcsfára. Az így elhelyezett rozsdás kötöződrót a fűben alig volt látható. A vádlott szándéka arra irányult, hogy a telkére behatoló személyek lába a drótba beleakad, és áramütést szenvednek. Az ezt követő napokban többször előfordult, hogy – megfélemlítve a fűben elhelyezett vezetékekről – a vádlottat is többször megrázta az áram. Az ily módon vezetett árammal nem

---

¹³ Uo.

¹⁴ BH, 2000/97.

az volt a szándéka, hogy azzal az esetleges tolvajokat elriassza, hanem az, hogy őket megfogja, megölje. Ezért is használt a behatolók által szinte láthatatlan, vékony vezetéket, és ezért vezette azt nem látható magasságban, hanem rejtetten a fűben. Úgy gondolta, hogy ha a betörések és a lopások ellen a rendőrség nem védi meg, majd ő megvédi magát. Az áram alá helyezésről sem a szomszédjait, sem más nem tájékoztatott, arról, hogy ténylegesen a villanycsapdát felállította, sem a kapun, sem a portáján erre utaló veszélyt jelző táblákat, ábrákat nem helyezett el. A vádbeli napon a sértett a vádlott kerítésén mászott át azzal a céllal, hogy a vádlott fájáról almát szedjen. Amikor a sértett elindult az almafa irányába, nem vette észre a fa előtt elvezetett vékony drótot, amelybe a lábai a boka fölött beleakadtak, és a bevezetett áram következtében nyomban áramütést szenvedett. Ahogy menekülni igyekezett, a drótok mindkét lábszárára rátekeredtek, s – ahogy rángatózott – egyre jobban a testébe mélyedtek. A sértettről végül csak húsz-harminc perc után tudták leszedni a rátekeredett drótot, addigra azonban életét veszítette.

A vádlottat az elsőfokú bíróság több emberen (egyenes szándékkal) elkövetett emberölés büntetének kísérlete miatt tízévi fegyházbüntetésre és tíz évre a közügyektől eltiltásra ítélte. Másodfokon került az ügy a Legfelsőbb Bíróság elé. A Legfelsőbb Bíróság az ítéletet megváltoztatva a vádlott cselekményét enyhébb, eshetőleges szándékkal elkövetettnak minősítette, és a vádlott büntetését három év, börtönben letöltendő szabadságvesztésre enyhítette. Az ítélet indokolásában a másodfokon eljáró bíróság kifejtette, hogy nem alkalmazható a jogos védelem a birtok ilyen módon való megvédésére, mindamellett jelentős enyhítő körülményként ismerte el, hogy bizonyos keretek között szükséges a birtok megfelelő védelme. A jogos védelem hiányát az előző esethez hasonlóan elsősorban a jogtalan támadás hiányára és a használt védelmi eszköz életveszélyességére tekintettel állapította meg.

A megelőző védelmi helyzet problémájának jogalkotói rendezése

A jogalkotás a megelőző védelmi eszköz intézményét először a büntető törvénykönyv módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvénnyel hozta létre. A hatályos új büntetőkodeksumunk a 2009-ben bevezetett jogintézményt kisebb szövegmódosítással vette át. A hatályos szöveg:

21. § *Nem büntetendő annak a cselekménye, aki a saját, illetve a mások személye vagy javai elleni jogtalan támadás megelőzése céljából telepített, az élet kioltására nem alkalmas védelmi eszközzel a jogtalan támadónak sérelmet okoz, feltéve, hogy a védekező mindent megtett, ami az adott helyzetben*

elvárható annak érdekében, hogy az általa telepített védelmi eszköz ne okozzon sérelmet.

A jogintézményt először bevezető törvényjavaslat indoklása szerint: „A jelenlegi ítélkezési gyakorlat szerint nem áll fenn jogos védelmi helyzet, ha valaki a saját vagy más személye, vagy javai elleni esetleges jövőbeli támadás megelőzése érdekében olyan védőberendezést alkalmaz, amely a támadónak sérülést okozhat. A Javaslat a jogos védelem kriminálpolitikai céljának hangsúlyosabb előtérbe állítása érdekében kifejezetten megengedi az ilyen eszköz alkalmazását. A Javaslat ezért a jogos védelem körében új rendelkezésként szabályozza az ún. megelőző jogos védelmet. A Javaslat értelmében nem a védekezőnek kell viselnie a jogos védelem jelenlegi szabályai szerint nem, vagy csak aránytalan nehézségek árán védelmezhető javak (például a tulajdonos szokásos tartózkodási helyétől távol lévő ingatlan) elleni jogtalan támadás eshetőségének a kockázatát.”¹⁵

Az indoklás álláspontja szerint az 1978. évi IV. törvény hatálybalépése óta a jogos védelemmel kapcsolatban a majd harminc év alatt kiforrott ítélkezési gyakorlat sem tudott mit kezdeni a megelőző védelmi helyzetekkel, a telepített védelmi eszközök problémájával, azt jogos védelemként nem értelmezhetette.

Az előzőekben ismertetett jogesetek is rámutattak arra, hogy a jogalkotói szabályozás hiánya okozta bizonytalan helyzetben kialakulhatnak tragikus helyzetek, ebből a szempontból szükséges volt a kérdés jogalkotói rendezése, de a szabályozás kapcsán gyakorlati kérdések és dilemmák is felvetődnek. Nem tagadható, hogy a fokozatosan romló szubjektív biztonságérzet és a társadalmi elvárások is megkívánták, hogy a magántulajdon megfelelő védelme érdekében valamilyen formában alkalmazhatók legyenek ezek az eszközök, így ez a kriminálpolitikai indok is közrejátszott a jogintézmény bevezetésében.

Az új szabályozással felvetődő jogalkalmazói kihívások, egyes konkrét helyzetekben adódó problémák

A Kúria 4/2013. BJE határozat 3. pontja a jogintézmény kapcsán kifejti: „A megelőző jogos védelemnek nincs kialakult ítélkezési gyakorlata” – kevés támpontot adva ezzel a jogalkalmazóknak.

A gyakorlatban a jogalkalmazó a megelőző jogos védelem problémájával – mint büntetethetőségi akadállyal – a következő három ügytípus tekintetében találkozhat. Mindhárom ügytípus esetében a büntetőeljárás megindításakor

¹⁵ Részlet a T/9554. számú törvényjavaslat miniszteri indoklásából.

vizsgálnia kell, megállapítható-e a büntethetőségi akadály (megelőző jogos védelem), vagyis a telepített eszköz megfelel-e a jogalkotó elvárásainak, ha igen, akkor nyomozás megtagadásának, illetve megszüntetésének lehet helye.

a) *A jogtalan támadás még nem zajlott le, az eszköz telepítése azonban önmagában megvalósíthatja valamilyen bűncselekmény előkészületét, vagy egy befejezett bűncselekményt* – a jogalkalmazás során a gyakorlatban előfordulhat, hogy feljelentés vagy hatóság hivatali észlelése következtében ismertté válik a „telepített eszköz” ténye, amely már megvalósítja valamely bűncselekmény előkészületét.

Az előbbi példánál maradvá emberölés előkészülete miatt felelt volna a gyümölcsoltovajok ellen villanycsapdát telepítő védekező férfi akkor, ha nem másznak be a tolvajok a kertjébe, és nem üti agyon az áram a sértettet, így a halálos eredmény bekövetkezése előtt a cselekménye emberölés előkészületének minősült volna. Az előkészület tárgyi elemei fellelhetők: *a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy azt könnyítő eszközöket biztosította*¹⁶ a csapda telepítésével. Az előkészület szubjektív oldala is megállapítható, a megállapított tényállás szerint ugyanis a tudata átfogta, hogy a kertjébe rendszeresen bemásznak, a csapdával az volt a célja, hogy beleakadjanak, és az áram megrázza őket.

Előfordulhat olyan helyzet, hogy a védelmi eszköz már önmagában egy önálló (befejezett) bűncselekmény tényállását valósítja meg, például veszélyes állat, illetve veszélyes eb tartásával kapcsolatos kötelezettség megszegése annak terhére, akinél a telepített eszköz engedélyhez kötött eb, és azzal nem rendelkezik.

Visszaélés robbanóanyaggal annak terhére, aki például egy robbanószerkezettel látja el a védelmi eszközt, amelyben robbanóanyag található, s amelynek birtoklására nincsen engedélye.

b) *Bekövetkezett a jogtalan támadás, és a jogtalan támadó szenvedett sérelmet* – a már említett villanycsapdás eset lehet példa ilyen helyzetre. A jogtalan behatoló szenvedett sérelmet (meghalt), és a felvetődik a telepített eszköz problémája, vagyis megállapítható-e a megelőző jogos védelem. (Megjegyzendő, hogy a jogesetben szereplő eszköz a hatályos Btk. szerint sem minősülne megengedettnek, így az idős férfit most is elítélnék.)

c) *Jogtalan támadás és támadó hiányában egy kívülálló szenved sérelmet* – a telepített eszköz olyan személynek okoz sérelmet, aki nem számít jogta-

---

¹⁶ Btk. 11. § (1) bek.

lan támadónak. (Itt vetődik fel a kérdés: ki minősül jogtalan támadónak? A kérdéssel a későbbiekben foglalkozom.)

Gyakorlatban előfordulhat olyan eset, hogy egy társasház tárolójából (osztatlan közös tulajdonát képező helyiségéből) ismeretlenek rendszeresen több értéket tulajdonítanak el. A ház közös képviselője, megelégedve a helyzettel, a tároló rácsos fém nyílászárójába vezet áramot. Egy nap az egyik gyanútlan lakó (aki nem tekinthető jogtalan támadónak) be akar menni a tárolóba, és az ajtó nyitásakor áramütést szenved.

Hogyan vizsgálja a jogalkalmazó a védelmi eszköz jogosságát?

Az említett ügytípusok előfordulása esetén kell tehát vizsgálni, hogy fennáll-e a Btk. 21. §-a, vagyis megfelel-e az eszköz a törvényi feltételeknek.

A megelőző jogos védelem a miniszteri indoklás szerint három feltétellel együttes megléte esetén állapítható meg:¹⁷

- az eszköz élet kioltására nem alkalmas;
- csak a jogtalan támadó szenvedhet sérelmet; illetve
- a védelmi eszközt alkalmazó személy minden tőle elvárhatót megtett a sérelem elkerülése érdekében.

Az eszköz élet kioltására nem alkalmas

Mivel védelmi eszközöket a gyakorlatban elsősorban vagyónvédelmi célból telepítenek, így vagyónvédelem esetén olyan eszközök nem alkalmazhatók, amelyek élet kioltására alkalmasak lehetnek.¹⁸ Nehéz megítélni, hogy mely eszközök felelhetnek meg a törvény előírásainak. „Az élet kioltására ugyanis alkalmas lehet bármi.”¹⁹

Az eszközök skálája széles lehet: medvecsapda, hurok, villanypásztor, mindenféle csapda stb. A legfontosabb, hogy a telepített eszköz ne legyen emberi élet kioltására alkalmas. A probléma az, hogy az előbbiek közül adott esetben bármelyik okozhat halált. Logikailag kikövetkeztethető, hogy ezek a jogalkotó által elvárt eszközök csupán testi sérülés okozására alkalmas eszközök lehetnek, így minden olyan eszköz megfelel a törvénynek, ami testi sérülést okoz, de élet kioltására nem alkalmas. Tulajdonképpen csak testi sérülést okozó eszközökről lehet szó, ennél enyhébb, vagy súlyosabb eredményt

¹⁷ A T/9554. számú törvényjavaslat miniszteri indoklása.

¹⁸ Tóth Mihály: i. m.

¹⁹ Quot capita, tot sententiae. A Batthyány Lajos Szakkollégium Tanulmánykötete. Győr, 2010. mek.oszk.hu/10400/10482/10482.pdf

okozó eszköz gyakorlatilag kizárt. (Testi sérülésnél enyhébb sérelmet okozó eszköz nehezen képzelhető el.)

A Kúria megelőző jogos védelemmel kapcsolatos álláspontja is megerősíti, hogy a megelőző jogos védelemnél „fogalmilag azért kizárt a túllépés, mert ha a testi épség sérelméről súlyosabb (élet kioltásával járó) következménnyel jár, a védekező emberölés miatt lesz felelősségre vonható, s őt a 21. § szerinti jogos védelem nem fogja megilletni”²⁰.

Az eszközök kapcsán merül fel a házőrző kutyák mint telepített védelmi eszközök kérdésköre. Nem vitatható ugyanis, hogy a házőrző kutyák adott esetben élet kioltására alkalmas eszközök lehetnek. Álláspontom szerint, ha egy konkrét ügy kapcsán a házőrző kutya merül fel telepített védelmi eszközként (amelyik adott esetben a jogtalan támadó életét kioltja), akkor azt kell vizsgálni, hogy az adott egyed az állatvédelmi hatóság egyedileg veszélyesnek minősítette-e, vagy az adott egyed emberi élet kioltására volt-e betanítva, illetve hogy a kutya gazdája előtt ismert volt-e az adott egyed veszélyessége. Veszélyes eb esetén betartották-e a tartására vonatkozó előírásokat. Véleményem szerint általában egy nem veszélyesnek minősített eb továbbra is alkalmazható telepített védelmi eszközként, a másik két előírás (csak a jogtalan támadó szenvedhet sérelmet, a védelmi eszköz alkalmazó személy minden tőle elvárható megtett a sérelem elkerülése érdekében) betartásával. Gyakorlatban – ahogy eddig is – elvárható, hogy aki házőrző ebbel védi a birtokát, az jól látható helyre kihelyezett táblán lévő felirattal, valamint ábrával hívja fel erre a tényre a figyelmet, illetve az ebet úgy kell tartani, hogy csak a jogtalan behatolónak okozhasson sérelmet (megfelelően legyen elzárva).

Némileg pontatlan megfogalmazásával a jogalkotó kétségtelenül nehéz feladat elé állította a jogalkalmazót (élet kioltására nem alkalmas). Álláspontom szerint a jogalkalmazónak a jövőben egy-egy adott ügy kapcsán, az adott konkrét helyzetben rendelkezésre álló összes adat és tény alapján azt kell vizsgálnia, hogy az eszköz *általánosságban* alkalmas-e az élet kioltására. Pontosabb megfogalmazás lehetett volna, ha azt írja a törvény, hogy az eszköz „az általános élettapasztalatok szerint” emberi élet kioltására nem alkalmas. Előfordulhat például adott esetben, hogy a védelmi eszköz egy törpeáramú vezeték, ami az általános élettapasztalatok szerint nem alkalmas élet kioltására, normál esetben csupán enyhe áramütést okoz. Abban az esetben azonban, ha a kertbe bemászó tolvaj szívbeteg, a törpeáram a halálát okozhatja. Ennek bekövetkeztekor, ha a védelmi eszköz telepítője *ténylegesen ele-*

---

²⁰ 4/2013. BJE határozat 3. pont

get tett a védelmi eszköz összes törvényi feltételének, hivatkozhat a megelőző jogos védelemre.

A jogalkalmazónak a konkrét ügy vizsgálatánál álláspontom szerint kétféle szempont adhat segítséget annak megállapításához, hogy alkalmazható-e a Btk. 23. §-a.

Egyrészt az alkalmatlan kísérlet fogalmával és azon belül az alkalmatlan eszközzel (abszolút alkalmatlan eszköz) kapcsolatos meglátások segíthetnek a kérdés eldöntésében.²¹ „*Alkalmatlan az az eszköz vagy tárgy, amely már természeténél fogva, tehát in abstracto is alkalmatlan befejezett bűncselekmény megvalósítására.*”²² Az eszköz általánosságban élet kioltására alkalmatlanságát mindenképpen szakértő kirendelésével kell egy-egy nyomozás során a jövőben a jogalkalmazónak tisztáznia. Ha a szakértői vélemény kimondja, hogy az eszköz *általában abszolút alkalmatlan élet kioltására*, és ha a többi feltétel is teljesült, fennállhat a Btk. 21. §-a.

Másrészt halálos eredmény esetén megközelíthető a kérdés a gyakorlatban úgy, hogy mivel az eszköz élet kioltására alkalmas volt, így az egyik feltétel hiánya miatt nem áll fenn a megelőző jogos védelem. Az ügyben emberölés (gondatlan vagy szándékos, a helyzettől függően) gyanúja alapján célszerű nyomozni, az emberölés kriminalisztikai ajánlásainak figyelembevételével. A nyomozáskor az emberölés szubjektív és objektív tényállási elemeinek tisztázásával, vizsgálatával alakul ki, hogy a különös részi tényállási elemek (objektív, szubjektív oldal elemei) megállapíthatók-e, kiterjedt-e a védekező egyenes vagy eshetőleges szándéka a halálra, vagy arra vonatkozóan megállapítható-e a gondatlansága. Hogyha nem állapítható meg sem szándékos, sem gondatlan bűnössége, az eljárást bűncselekmény hiányában kell megszüntetni.

Csak a jogtalan támadó szenvedhet sérelmet

A feltétel tisztázásához mindenképpen ismerni kell, ki minősül jogtalan támadónak. A fogalom értelmezéséhez felhasználható a jogirodalom klasszikus jogos védelemnél kidolgozott jogtalan támadás fogalma.

A támadó az, aki a támadást kifejti. Egyes elméletek szerint „*a támadás nem más, mint egyfajta pozitív kihatás, melyhez az ártás, illetve az ártással való fenyegetés képzetét fűzzük*”²³. A támadás aktív emberi magatartással való

21 Quot capita... i. m.

22 Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2001, 256. o.

23 Degré Lajos: Jogos védelem az anyagi büntetőjogban. Budapest, 1910, 277. o.

sítható meg²⁴, ami a létező állapot megváltoztatására irányuló erőszakos fellépés formájában jelentkezik.²⁵ Megjegyzendő, hogy az aktuális bírói gyakorlat némi eltérést mutat az előbbi állásponhoz képest, amikor a jogtalan támadás fogalma alá vonhatóknak tartja a passzív magatartást is, amely a jogellenes állapot fenntartására irányul.²⁶ Erre példa a BH 1997/512. számú jogeset is. A jogesetnél a személyi szabadságában korlátozott sértett az őt fogva tartó, őrző, de passzív magatartást tanúsító személyt üti le, és így tud fogva tartott helyzetéből szabadulni. A bíróság kimondta, hogy a fogva tartott személyt megillette a jogos védelem a vele szemben éppen passzív magatartást tanúsító személlyel szemben is.

Belovics Ervin szerint a jogos védelemnél a „*támadás a védett jogtárgyak ellen intézett, vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogellenes emberi cselekvőség, amelynek egyébként valamely bűncselekmény elkövetési magatartását kell megvalósítania*”²⁷. *Belovics* véleménye szerint a támadás – a kialakult bírói gyakorlatnak megfelelően – egyaránt lehet tevés és mulasztás is.²⁸

A megelőző jogos védelemnél figyelembe vehető jövőbeni támadás definiálható az előbbi fogalom meghatározásokkal annyi korlátozással, hogy véleményem szerint, a megelőző jogos védelemnél a támadás – tekintettel arra, hogy egy jövőbeli, bekövetkezése tekintetében bizonytalan eseményről van szó – csak aktív cselekvés lehet.

A jogtalan fogalma a klasszikus jogos védelemnél egyes szerzők szerint csak bűncselekményre utalhat, vagyis az megfelel valamely különös részi törvényi tényállásban megfogalmazott magatartásnak²⁹, míg más szerzők szerint minden jogtalan cselekményre, így szabálysértésre is. *Blaskó Béla* a klasszikus jogos védelemmel kapcsolatos tanulmányában fejti ki, hogy „*minden olyan magatartással szemben amire jogszabály engedélyt ad, ki van zárva a jogos védelem*”³⁰. Álláspontom szerint ebből következően a jogszabállyal ellentétes cselekmények lehetnek a jogtalan támadások, amelyek jogos védelemmel elháríthatók. A jogszabály-ellenesség nem csak bűncselekményekre

---

24 Földvári József: i. m. 137. o.

25 Finkey Ferenc: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1914, 207–208. o.

26 Ujvári Ákos: i. m.

27 *Belovics Ervin*: Az érték-érdek összeütőzések mint a büntetendőséget kizáró okok című doktori értekezés tézisei. Pécsi Tudomány Egyetem ÁJK Doktori Iskola, Pécs 2007

http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Belovics_Ervin_Tezisek.pdf

28 Uo.

29 Földvári József: i. m. 139. o.

30 *Blaskó Béla*: A jogos védelem néhány elméleti és gyakorlati kérdése. Főiskolai Figyelő, 1992/2., 82. o.

utal. A jogos védelem szabálysértésekkel szemben való alkalmazhatóságát támasztja alá a Kúria 4/2013. BJE határozatában a jogellenes támadásokra vonatkozó mondata: „*Intézett a támadás akkor, ha az elkövető valamely, a Különös Részből büntetni rendelt bűncselekmény (szabálysértés) törvényi tényállásának megvalósítását megkezdte.*” Nagy Ferenc elmélete szerint sem kell a jogtalan támadásnak feltétlenül büntetőjog-ellenesnek lennie. Így jogtalan támadás az is, ha a tulajdonos a jogszerű birtokostól megpróbálja titokban visszavenni a saját dolgát.³¹ Ezt az elméletet követi a bírói a gyakorlat is, amint azt az EBH 2007/1584. számú jogeset is mutatja. *A konkrét ügyben rámutatott arra a bíróság, hogy a birtokvédelem körében alkalmazott önhatalom is megalapozhatja a jogos védelem megállapíthatóságát.*

A jogos önhatalom magánjogi kategória. A Ptk. szerint: „*A birtokos a birtoka ellen irányuló támadást – a birtok megvédéséhez szükséges mértékben – önhatalommal is elháríthatja.*”³²

„*Az önhatalom elsősorban a birtok ellen irányuló támadás esetén gyakorolható abból a célból, hogy a birtokos a támadást elhárítsa. Támadáson csak azt a magatartást lehet érteni, mely közvetlenül fenyegeti a dolog feletti hatalmat. A birtokos adott esetben erőszakkal is megakadályozhatja, hogy más a dolgát használja, az ingatlanára, lakásába belépjen, azon átjárjon, hogy a dolog állagát rongálja.*”³³ A jogos önhatalom a tulajdonost és a birtokost is egyaránt megilleti. A gyakorlatban előfordul sok esetben, hogy a tulajdonos és a birtokos személye nem ugyanaz, amikor például valaki bérebe adja ingatlanát, ilyen esetben a bérlő válik az ingatlan birtokosává. Ekkor a lakás bérlőjét, amíg megfelelő jogcímen van birtokában az ingatlan (tehát fennáll a szerződéses jogviszony a tulajdonossal), megilleti a birtokvédelem még a tulajdonossal szemben is. „*A lakás bérlőjét egészen mindaddig megilleti a birtokvédelem, amíg a lakás kiürítését elrendelő jogerős határozatot végre nem hajtják.*”³⁴

Azért fontos jogalkalmazói szempontból az előbbieket ismerete, mert a gyakorlatban előfordulhat olyan eset, hogy egy házat vagy lakást bérlő személy (aki megfelelő jogcímen van birtokon belül) alkalmaz megelőző jogos védelmet, védelmi eszközt, aminek következtében az őt rendszeresen és ok nélkül zaklató tulajdonos szenved sérelmet. A tulajdonossal szemben fennállhat a

31 Nagy Ferenc: i. m. 191. o.

32 Ptk. 190. § (1) bek.

33 Lenkovich Barnabás: Magyar Polgári Jog. A dologi jog vázlat. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1999, 279. o.

34 Ptk. I. 64. §

jogos önhatalom, és – mint hivatkoztam – az eddigi bírói gyakorlat szerint a jogos védelem is megilleti. Jogalkalmazói szempontból lényeges kérdés, hogy az új jogintézményre, vagyis a megelőző jogos védelemre is kiterjeszhető-e az idézett EBH-ban kidolgozott álláspont, mivel az előbbi példa gyakorlati előfordulása esetén a bérlővel szemben a jogalkalmazó (rendőrség, nyomozó hatóság) nem járhat el a fennálló büntetethetőségi akadály miatt. Álláspontom szerint ilyen esetben alkalmazható a megelőző jogos védelem, az egységes jogalkalmazás szempontjából azonban szükséges lenne egy állásfoglalás a Kúria vagy a Legfőbb Ügyészség részéről.

Összefoglalva, az előbbieket alapján kijelenthető, hogy a megelőző jogos védelemnél jogtalan támadó az, aki – bűncselekményt, szabálysértést vagy a polgári jog szerint jogszabálysértő magatartást megvalósítva – a védelmi eszközt telepítő személlyel (jogszerű birtokossal) szemben fejt ki aktív magatartást.

A törvény további feltételként említi, hogy *csak a jogtalan támadó szenvedhet sérelmet*. Gyakorlatban ez annyit jelenthet, hogy egy adott ingatlanba megfelelő jogcímen belépő nem szenvedhet sérelmet. Így egy előbbi példánál maradva egy társasházban az osztatlan közös helyiségbe jogosan belépő egyik tulajdonostárs nem szenvedhet sérelmet a másik tulajdonostárs által oda telepített védelmi eszköztől. Gyakorlati példaként említeném meg, hogy előfordulhat olyan eset is, amikor egy osztatlan közös telekre jogosan belépő személy szenved sérelmet, egy védelmi eszköztől. Például úgy, hogy egy közös telekre belépve nem a kapun, hanem a kerítésen mászik be az egyik tulajdonostárs (aki nem tekinthető jogtalan támadónak) és a kerítés tövébe a telek másik tulajdonosa egy medvecsapdát telepített, ami a bemászó tulajdonosnak sérelmet okoz, ha a medvecsapda rácsapódik. A jogalkalmazó itt szembesülhet azzal a problémával, hogy a csapda telepítése mint cselekmény büntetendő-e, vagyis fennáll-e a Btk. 23. §-a. A miniszteri indoklás szerint ugyanis *„A megelőző védelmi eszközzel szemben támasztott követelmény, hogy az nem lehet az élet kioltására alkalmas, a védekezőnek a sérelem elkerülése érdekében mindent meg kell tennie, ami az adott helyzetben elvárható és a jogtalan támadó szenvedhet sérelmet”*.

Felvetődik a kérdés, hogy a cselekmény büntetendő-e ha fennáll a másik két feltétel, vagyis az adott eszköz nem alkalmas élet kioltására, és a csapdát telepítő mindent megtett, ami az adott körülmények között tőle elvárható (például táblákat tett ki), alkalmazható-e a Btk. 21. §-a, amennyiben a *„nem a jogtalan támadó szenvedett sérelmet”* feltétel viszont nem áll fenn.

Úgy gondolom, a megoldás a jogalkalmazó számára az, ha adott esetben testi sértés gyanúja miatt indít eljárást. Így nem a jogos védelem felől közelít, hanem a keletkezett sérülés alapján, a testi sértés (szándékos vagy gondatlan) irányából. Vagyis megvizsgálja a testi sértés törvényi tényállása egyes elemeinek fennállását a rendelkezésre álló adatok alapján, a nyomozás során a testi sértés kriminálmotodikai ajánlásait alkalmazza. Az így beszerzett adatok és tények alapján kirajzolódó tényállás alapján eldönthető, hogy fennállnak-e a szükséges tényállási elemek, vagyis megvalósult-e a bűncselekmény, ha hiányzik valamely elem nem büntetendőségi akadály fennállása miatt kell az eljárást megszüntetni, hanem bűncselekmény hiánya miatt.

A védelmi eszközt alkalmazó személy minden tőle elvárhatót megtett-e a sérelem elkerülése érdekében

A megelőző jogos védelem jogintézményét elsőként bevezető 2009. évi LXXX. törvény szövege is tartalmazta ezt a fordulatot. A törvény miniszteri indoklása szerint: „*A tőle elvárhatóság fogalma nem ismeretlen a magyar büntetőjogban, a gondatlanság egyik formája, a hanyagság is (Btk. 14. §), valamint a segítségnyújtás elmulasztása tényállása (Btk. 172. §) is használja. A tőle elvárhatóság minden esetben az ügy egyedi körülményei szerint állapítható meg.*”³⁵

A megelőző jogos védelem felvetődésekor a törvény szövege és az idézett korábbi miniszteri indoklás alapján a jogalkalmazónak konkrét ügyekben a hanyag gondatlanság (negligencia) elvei alapján konkrét esetben az esetben vizsgálni azt, hogy a védelmi eszközt telepítő személy *minden tőle elvárhatót megtett* a sérelem elkerülése érdekében.

Nagy Ferenc szerint a tőle elvárhatóság vizsgálatánál két alapvető szempontból kell kiindulni:

- a) *objektíve a gondosságra való kötelesség;*
- b) *gondosságra való képesség.*

„A gondosságra való kötelesség objektív jellege azt jelenti, hogy azonos helyzetben mindenkit azonos gondossági kötelesség terhel, különböző helyzetekben viszont természetesen a gondossági kötelesség helyzetenkénti zsinórmértéke is különböző. Amennyiben a mikénti magatartásra írott (pl. a KRESZ) vagy megszilárdult íratlan szabályok vannak, a gondossági kötelesség e szá-

³⁵ Részlet a T/9554. számú törvényjavaslat miniszteri indoklásából.

bályokhoz igazodik (szabályozott gondossági kötelesség). A szabályokhoz nem kötött cselekményekre viszont a gondossági kötelesség zsinórmércéit a mindennapos élettapasztalatból leszűrődő elvárások alakítják. (magánélet-beli gondossági kötelesség).³⁶

Az előbbiek alapján a gyakorlatban a jogalkalmazónak elsőként azt kell vizsgálnia, hogy a védelmi eszközt telepítő személyre vonatkozik-e valamilyen írott magatartási szabály. Például ha a védelmi eszköz veszélyes eb, akkor az annak tartására vonatkozó szabályokat betartotta-e. Ha tetten érhető a szabályszegés, akkor ez már önmagában is megalapozhatja felelősségét, vagyis nem hivatkozhat a Btk. 21. §-ára. Ha nem található az adott helyzetre semmilyen írott szabály, akkor a mindennapos élettapasztalatok alapján kell eldönteni, hogy az adott helyzetben mit kellett volna tennie a védelmi eszközt telepítő személynek azért, hogy ne következzen be sérülés. Általánosságban kijelenthető, hogy mindenképp elvárható az, hogy a védelmi eszközt telepítő személy valamilyen formában hívja fel a figyelmet az eszközre és annak veszélyességére (például táblákkal, feliratokkal).

„A gondosságra való képesség a büntetőjogi gondatlanság sajátos, szubjektív, a személy szerinti elkövetőre vonatkozó ismérve. Ennek megfelelően – hacsak valamely külön norma megszegése nem hoz létre eltérő helyzetet – nem állapítható meg hanyagság annak terhére, aki az ismeretei, a személyes tulajdonságai és körülményei, a pillanatnyi állapota stb. alapján nem volt képes a gondossági kötelességnek megfelelő magatartásra.”³⁷

Ha a jogalkalmazó az a) pontban említettek alapján talált olyan írott szabályt, amelyeket megszegtek, nem is kell vizsgálnia, hogy az adott személytől egyedileg mi várható el, hiszen az írott szabály vonatkozik rá, függetlenül az egyéni képességeitől, így a szabály be nem tartása alapján kimutatható, hogy mi a tőle elvárhatóság. Íratlan szabály hiányában ha megállapítható, hogy a telepítő személy az általános élettapasztalatok alapján való elvárhatóságnak nem tett eleget, mindenképpen vizsgálni kell az egyéni képességeit is. Ha az általános társadalmi elvárásoknak eleget tett, akkor is célszerű tovább vizsgálni az egyén ismereteit, hiszen adott esetben képességei, végzettsége alapján birtokában lehet az általános elvárásokat meghaladó ismereteknek, így a tőle elvárhatóság mércéje magasabb szinten van az átlagnál.

A *gondosságra való képesség* szempontjából a konkrét ügyben szereplő védelmi eszközt telepítő személy adottságait, személyiségét, iskolai végzett-

---

³⁶ Nagy Ferenc: i. m.

³⁷ Uo.

ségét, személyes tulajdonságait stb. kell vizsgálni. Előfordulhat ugyanis olyan helyzet, hogy a védelmi eszköz telepítője – akinek az intelligenciája jóval az átlag alatti – olyan védelmi eszközt telepít, amelynek sérülést okozó hatását az értelmi színvonala miatt nem ismeri fel, így arra külön nem is hívja fel a figyelmet, holott általában a társadalomban ismert tény, hogy az adott eszköz okozhat sérülést vagy akár halált is.

A jogalkalmazó a védelmi eszközök kapcsán találkozhat olyan esetekkel, amikor az eszköz telepítője a tőle elvárhatóságnak maradéktalanul eleget tett, azonban mégis bekövetkezik a jogtalan behatoló halála, például annak szervezeti rendellenessége miatt. Az előbbi példánál maradván előfordulhat, hogy törpeáram van a védelmi eszközben, arra a telepítő fel is hívta a figyelmet, a jogtalan behatoló azonban szívbeteg, így az áramütés a halálát okozza.

Az eddigi joggyakorlat következetes abban, hogy ilyen hasonló extrém esetekben az elkövető a legnagyobb gondosság mellett járt el, nem ismerhette a bekövetkezett eredmény veszélyének lehetőségét, így nem állapítható meg a gondatlansága.

A klasszikus jogos védelem

A klasszikus jogos védelem új Btk. szerinti jogi szabályozása

A korábbi Btk. a jogos védelmet a következők szerint szabályozta: „Nem büntethető, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.”

A hatályos szabályozás szerint: 21. § Nem büntetendő annak a cselekménye, aki a saját, illetve a mások személye vagy javai elleni jogtalan támadás megelőzése céljából telepített, az élet kioltására nem alkalmas védelmi eszközzel a jogtalan támadónak sérelmet okoz, feltéve, hogy a védekező mindent megtett, ami az adott helyzetben elvárható annak érdekében, hogy az általa telepített védelmi eszköz ne okozzon sérelmet.

Első ránézésre alig tér el egymástól a két szöveg, jobban átnézve azonban feltűnhet, hogy a korábbi Btk. „nem büntethető, akinek...”, míg az új Btk. a „nem büntetendő annak a cselekménye” fordulattal kezdi a mondatot.

A két szövegezés gyakorlatilag a következőket jelenti: az 1978. évi IV. törvény a jogos védelmet tanúsító személy cselekményét bűncselekménynek tekintette, de a jogos védelmet alkalmazó személlyel szemben állapított meg büntethetőségi akadályt. A hatályos jogi szabályozás azonban a jogos védel-

mi cselekményt nem tekinti bűncselekménynek sem, így a személy büntethetősége fel sem vetődik.

Az új szabályozás kapcsán a Kúria is kifejti: „Az új törvény a jogos védelem, a büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok között objektív büntethetőségi akadályként kezeli, amikor a jogos védelem során megvalósított cselekményt »nem büntetendőnek« tekinti. Tehát az a cselekmény, amelyet a védekező a jogtalan támadás elhárítása érdekében kifejt – s az megvalósíthatja a Különös Rész valamely törvényi tényállását –, nélkülözi a társadalomra veszélyességet, s ezáltal bűncselekményt nem valósít meg.

*A bűncselekmény hiánya olyan büntetőeljárás akadály, amelynek hivatalból történő észlelése nemcsak a már megindított büntetőeljárás megszüntetését, vagy bírósági szakban, felmentő ítélet hozatalát kell eredményezze, de elejét veheti annak is, hogy a jogosan védekező egyáltalán büntetőeljárás hatálya alá kerüljön.*³⁸

A klasszikus jogos védelem új szabályozása alapján a jogalkalmazói munka változásai a gyakorlatban

Álláspontom szerint a jogszabály szövegének módosítása és a Kúria álláspontja nem csupán jogdogmatikai kérdés. A mindennapi jogalkalmazói gyakorlaton is érdemben fog változtatni, a korábbiaktól eltérő módon kell a jogalkalmazóknak eljárniuk.

A korábbi szabályozás alapján, ha egy adott ügyben már a nyomozás kezdetén megállapítható volt, hogy egyértelműen jogos védelmi helyzet állt fenn, el kellett rendelni a nyomozást bűncselekmény gyanúja miatt. Hiába állt fenn nyilvánvalóan a büntethetőségi akadály, a *Be. 174. § (1) c) pontja alapján alkalmazandó feljelentés elutasítására*³⁹ vagy a *Be. 190. § (1) bekezdésének d) pontja alapján alkalmazandó nyomozás megszüntetésére*⁴⁰ – a rendelkezésre álló tények megfelelő mérlegelése után – csak az ügyész volt jogosult. Néhány esetben még a védekező gyanúsított kihallgatására is sor kerülhetett. Gyakorlati példaként említeném meg azt az esetet, amikor egy

³⁸ A Kúria 4/2013. BJE határozata.

³⁹ *Be. 174. § (1)* Az ügyész a tudomására jutott feljelentést három napon belül határozattal elutasítja, ha magából a feljelentésből megállapítható, hogy

c) a büntethetőséget kizáró ok (Btk. 22. §) állapítható meg [...]

⁴⁰ *Be. 190. § (1)* Az ügyész a nyomozást határozattal megszünteti,

d) ha büntethetőséget kizáró ok állapítható meg, kivéve, ha kényszergyógykezelés elrendelése látszik szükségesnek [...]

pénzintézetben egy fegyveres rablót az ott tartózkodó biztonsági őr úgy tett ártalmatlanná, hogy őt több lövéssel leterítette. Már az ügy kezdetén a helyszíni szemle adatai alapján világos volt, hogy az őr jogos védelmi helyzetben cselekedett, amikor a pénztárosra fegyvert fogó személyt lelőtte, mégis el kellett rendelni a nyomozást, őt gyanúsítottként hallgatták ki. A nyomozást végül az ügyészség szüntethette meg a büntethetőségi akadály miatt.

A jövőben sem változik jelentősen a gyakorlat olyan esetekben, amikor az eljárás kezdetén még nem egyértelmű, hogy fennállt-e a jogos védelmi helyzet. A korábbi törvény alapján az ilyen típusú ügyekben a nyomozást elrendelték, a jogos védelmet gyakorló személyt pedig gyanúsítottként hallgatták ki. A gyanúsított vagy a védője a büntetőeljárásban hivatkozott a jogos védelmi helyzetre, és ha a büntetőeljárás idején alkalmazott bizonyításkor megállapították a Btk. 29. §-ának mint büntethetőségi akadálynak a fennállását, az ügyészség eljárás megszüntetéséről határozott.

Az új törvény hatálybalépésével sem változik jelentősen a gyakorlat, ha az eljárás kezdetén nem egyértelmű a jogos védelmi helyzet fennállása, vagyis le kell folytatni a nyomozást. Ha azonban a nyomozás adatai alapján a jogos védelem megállapítható, bűncselekmény hiányában már a nyomozó hatóság megszüntetheti a nyomozást.⁴¹

Látható, hogy korábbi törvény alapján, úgy most is szükség lesz bizonyításra a nem egyértelmű jogos védelmi helyzetek esetén.

A klasszikus jogos védelemnél jogalkotói változtatásnak tekinthető, hogy a törvényben feltüntették, hogy a *védekező nem köteles kitérni a jogszerű támadás elől*. A korábbi törvény nem írta elő ezt a kitérést, csak a 15. számú irányelve várta el egyenes ágbeli leszármazottaktól, közeli hozzátartozóktól. A jogirodalomban sok kritikát kapott a kitérés kötelezettsége. A jogalkotó ezzel is szélesítette a védekező cselekvési lehetőségeit. Úgy vélem, ennek a jogintézménynek az eltörlése nem állítja nehézségek elé a jogalkalmazót.

A Kúria klasszikus jogos védelemmel kapcsolatos állásfoglalása a 4/2013. BJE alapján

A jogalkalmazói gyakorlat szempontjából figyelmet érdemel a Kúria szükségességgel és arányossággal kapcsolatos álláspontja: „A 15. Irányelv III. ré-

⁴¹ 190. § (1) Az ügyész a nyomozást határozattal megszünteti,

a) ha a cselekmény nem bűncselekmény. (Bűncselekmény hiánya esetén egyébként a nyomozó hatóság is jogosult megszüntetni az eljárást.)

szének 4. pontjában az arányossággal kapcsolatban kifejtettek a továbbiakban nem alkalmazhatók. Meghaladottá vált ugyanis annak vizsgálata, hogy »az elhárító magatartás nem idézett-e elő aránytalanul nagyobb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna«. Ennek az elvárásnak törvényi alapja korábban is hiányzott, a hatályos szabályozás pedig tudatosan mellőzte az arányosság fogalmának megjelenítését. Az előzőekben kifejtettek-ből következik, hogy a meg nem jelenített fogalom a szükségesség kritériumból vezethető le, s csak azon belül bír jelentőséggel.”

A Kúria tehát egyértelműen kimondja: a továbbiakban az arányossággal a jogalkalmazónak nem kell foglalkoznia, hiszen az arányosság fogalma nem szerepel a Btk.-ban (megjegyzem, korábban sem szerepelt), másrészt a szükségesség fogalmából levezethető.

A jogirodalomban egyébként a Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelvében megfogalmazott arányosság vizsgálatára vonatkozó álláspont több kritikát kapott.

Kónyáné dr. Kurucz Katalin egy 1985-ös tanulmánya szerint a jogalkalmazónak a szükségességet kell csupán vizsgálnia, külön arányossági vizsgálatra nincs szükség. „A törvény szerint csak azt kell vizsgálni, hogy a védekező magatartás a támadás elhárításához szükséges volt-e, de azt nem, hogy az okozott sérelem, hogy arányult az elhárítani kívánt sérelemhez.” Kifejti továbbá, hogy a „jogos védelem határa az elhárítás szükséges mértéke, s ezen belül csak egy korlát lehet [...] ha a támadás nyilvánvalóan csekély sérelmet okozna, azt nem lehet tudatosan súlyos sérelmet okozva visszaverni”⁴².

Ujvári Ákos írta: „Egyfelől a 15. irányelven alapuló döntvényekből (pl.: BH 1999/5., 2004/91.) az a következtetés vonható le, hogy a szükségesség és az arányosság két különálló kategória, a szükségesség arra ad választ, hogy egyáltalán létrejött-e jogos védelmi helyzet, nem áll-e fenn kiterési kötelezettség. Az arányosság vizsgálatára csak az előbbi kérdésre adott pozitív válasz után van szükség, ekkor van értelme megvizsgálni azt, hogy az elhárító magatartás nem okozott-e aránytalanul nagyobb sérelmet, mint amekkorát a támadás okozott volna.

Másfelől az eseti döntésekben van arra is utalás, hogy a bírói gyakorlat a szükségesség fogalmi elemének tekinti a törvényben elő nem írt, de a judikatúra által megkövetelt arányosság követelményét. Ezt fejezi ki a Legfelsőbb Bíróság a BH2003/394. számú elvi határozatában, amikor így fogalmaz: »A szükségesség azt is magában foglalja, hogy az elhárító cselekmény

⁴² Kónyáné dr. Kurucz Katalin: i. m. 875., 877. o.

nem idézhet elő aránytalanul súlyosabb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna.»⁴³

A jogirodalom egy része és a bírói gyakorlat is azon az álláspontra helyezkedett az évek során, hogy nem szükséges a két fogalom külön-külön vizsgálata, a szükségesség elvéből az arányosság is levezethető.

Az arányosság külön vizsgálatának problémáját szemlélteti a jogirodalomban több szerző által felvetett probléma például a vagyoni jogokat sértő támadások esetén. *„Meddig jogszerű a védekezés amennyiben a támadás kizárólag vagyoni javak ellen irányul.*”⁴⁴ Megoszlik a szakemberek álláspontja abban, hogy vagyoni jogokat sértő támadás esetén a testi épséget sértő elhárító magatartással elhárítható-e, és hogyan lehet ilyen esetekben az arányosságot mérni. Egyes álláspontok szerint a két jogi tárgy nem egynemű, azok nem hozhatók közös nevezőre⁴⁵, megint mások szerint (Belovics Ervin) pedig a testi épség „forintosítható”.

Egyes vélekedések szerint a 15. számú irányelvben az arányosság kapcsán kifejtett álláspont a védekező személyt hozta nehéz helyzetbe. Blaskó Béla 1992-es tanulmányában hívta fel a figyelmet: *„az a követelmény ugyanis, hogy a védekező által okozott valóságos sérelemnek azzal a sérelemmel kell arányban állnia, amit a jogtalan támadás okozott volna, ellentmond a Btk.-nak [15. § (vegyes bűnösség)] és a bírói gyakorlatnak is, amely elismeri, hogy egy támadás súlyosabb sérelmet is előidézhet, mint amire a támadó szándéka kiterjedt*”⁴⁶.

Említett tanulmányában az arányosság vizsgálatánál aggályosnak tartja, hogy *„a védekezés arányosságát csak ahhoz a sérelemhez mérhetjük, amit a támadó szándéka átfogott, amit okozni akart, és ebből a szempontból figyelmen kívül marad az, amire esetleg csak gondatlansága terjedt ki. Ehhez képest, ha a jogtalan támadás esetén a védekező arra gondol – de nem ijedtségéből vagy menthető felindulásában, hanem egyszerűen csak átvillan az agyában – hogy a testi épsége ellen irányuló bántalmazás a támadó szándékán ugyan túl, de az ő halálához is vezethet, ezért minden lehetséges eszközzel és módon úgy védekezik, hogy a támadó halálát okozza: ez túllépés.*”⁴⁷

---

43 Ujvári Ákos: i. m.

44 Belovics Ervin: i. m.

45 Ujvári Ákos: A jogos védelem határai vagyon elleni támadások esetén. In: Nochta Tibor – Bölskei János (szerk.): Emlékkönyv Lábady Tamás 60. születésnapjára tanítványaitól. Szent István Társulat, Budapest, 2004, 502. o.

46 Blaskó Béla: i. m. 88. o.

47 Uo.

Ezért Blaskó is azon az állásponton van, hogy „csak azt kell vizsgálni, hogy a védekező magatartás a támadás elhárításához szükséges volt-e, de azt nem, hogy az okozott sérelem hogyan arányul az elhárítani kívánt sérelemhez. A jogos védelem esetében a támadás elhárítás – mint cél – szabja meg a határt. A megtorlás kívül esik a jogos védelem körén.”⁴⁸

A Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelve egyes esetekben olyan helyzetbe hozta a jogalkalmazót (jelen esetben az ügyészséget), hogy mechanikusan csak azt mérlegelte, mennyiben lépte túl a jogos védelmi helyzetben lévő személy a támadó által okozni szándékozott eredményt. Példaként hoznám erre a következő BH 1996/292. számú jogesetet:

„A 72 éves vádlott 1993. október 12-én reggel ment ki nyaralójába, déli 12 órakor a ház emeletén levő nappali szoba asztalánál ült le ebédelni. A vádlott – a szokásának megfelelően – a nyaraló bejárati kapuját és a ház alsó szintjének garázsajtóját nyitva hagyta.

A vádlott arra lett figyelmes, hogy a szobaajtóban megjelent egy számára ismeretlen, nem túl biztató megjelenésű személy – a sértett – ittas állapotban. A sértett – aki 26 évvel fiatalabb volt a vádlottnál – beszélgetés során eléggé csapongó módon tett olyan kijelentéseket, hogy ő börtönviselt, jelenleg munkanélküli, majd többször megkérdezte a vádlottól: nem fél-e egyedül, nem fél-e, hogy megölik, akár ő is megölhetné vagy felgyújthatná a házat. Ezek a fenyegetőnek hangzó kijelentések és kérdések ekkor még nem keltek különösebb ijedelmet a vádlottban. A vádlottnak terhes volt a sértett viselkedése és közölte, hogy ebédelni szeretne, hagyja magára. Többszöri erre utaló megjegyzése után a sértett végre mondta, hogy lemegy, de felszólította a vádlottat, hogy kísérje le.

Ezt követően a nyitott garázsajtó előtt a sértett nem akart távozni a vádlott erélyesebb felszólítása ellenére sem, sőt közölte, hogy négyszemközt akar vele beszélni, menjenek vissza. A vádlott mondta, hogy ott lenn közölje a mondani valóját. A sértett erre belépett a garázsajtón, leemelt a szerszámok közül egy vasvillát, azt a vádlottra tartotta, és most már valóban fenyegető hangon rászólt: »indíts fel az emeletre«. Ekkor a vádlott valóban megijedt, a vasvillát olyan veszélyes eszköznek tartotta, hogy az az ellen való védekezés reménytelen, ezért elindult a lépcsőn felfelé, követte őt a sértett, aki a vasvillát visszavette a helyére, és ezt a vádlott is észlelte, amikor visszapillantott. Ezután újból felértek a szobába, a vádlott beljebb ment, a sértett az ajtó közelében helyezkedett el, elzárva a vádlott elől a menekülés egyetlen lehetőségét.

---

48 Uo. 89. o.

Ekkor a sértett a korábitól eltérő hangnemet ütött meg, most már határozottabban és erélyesebben beszélt a vádlottal, pénzt követelt, mire a vádlott a táskájából kivette a nála levő 1200 forintot és az asztalra tette.

A sértett egyre agresszívebb lett, megkérdezte a vádlottól: volt-e katona és a rendfokozatát, és amikor a vádlott közölte, hogy a fronton hadapródörmszter volt, a sértett dühös lett, és egy esetben pofon ütötte a vádlottal azzal a kijelentéssel, hogy »azok a gazemberek«, »a többit már kinyírtam, most te következél«. A sértett több pofont is adott a vádlottnak, majd az asztalon levő kést – amivel a vádlott korábban evett – kidobta a nyitott teraszajtón azzal a megjegyzéssel, hogy most már nincs mivel védekeznie. A vádlott úgy érezte, az élete veszélyben van, és a menekülés egyetlen útját az ajtónál a sértett elállta, az ablakból való kiugrást – 2 méteres magasságból – pedig korára figyelemmel nem merte vállalni.

Ekkor jutott eszébe, hogy a törkése az ágyának a párnája alatt van. Hátralépett és kivette. Ezután a késsel a kezében hadonászott, kaszált a sértett felé, hogy a további pofonokat elkerülje. A közepesnél kisebb erejű szúrások elérték a sértettet, a mellén, karján megsebeztek, sőt a bal hónaljárokban is keletkezett egy már súlyosabb sérülés. A sértett ennek ellenére nem hátrált, hanem megfogta a vádlott kést tartó kezét, és azt a kijelentést tette: »Innen élve nem mész ki«, és két kézzel megfogva a vádlott nyakát, közepes erővel fojtogatni kezdte. Ekkor a vádlottnak végképp tudatosult: ha nem tud kimenekülni, a sértett megöli.

A vádlott ekkor a sértett két karja között benyúlt a késsel a sértett nyakához, és egymást követően két alkalommal közepes erővel megszurta. A nyaki sérülések olyan súlyosak voltak, hogy a sértett összeesett, ezután már sem támadásra, sem védekezésre nem volt képes, és rövid időn belül meghalt.

A vádlott látta, hogy az előtérben összeeső és erősen vérző sértett már nem él. Ezután elment a közelben dolgozó ismerősehez, hogy őt kocsival vigye be a rendőrkapitányságra, mert megölt valakit. Miután ez megtörtént, a vádlott bejelentette a történeteket a rendőrségen.⁴⁹

A vádlottat végül még az elsőfokú bíróság felmentette, de a vádlott évekig volt a büntetőeljárás terhe alatt. A vád álláspontja szerint ugyanis a sértett nem készült ölésre, erre utal, hogy eszközt nem használt, sőt még súlyos testi sérülést sem akart okozni. Mint látható, az ügyészség a támadó szándéka szempontjából vizsgálta az esetet, és így jutott arra az álláspontra, hogy a

---

49 BH, 1996/292.

vádlott túllépte a jogos védelmet (vagyis a 15. irányelvben foglaltakat így értelmezte).

A bíróság azonban kimondta: *„A személy ellen irányuló testi sértés – a támadó szándékától függetlenül – legtöbb esetben magában rejt a halál, az életveszély, a maradandó fogyatékos stb. veszélyét is, az adott esetben azonban a nyak megragadása halál bekövetkeztét is eredményezheti.*

A támadó szándékától függetlenül – amelyről a megtámadott nem tudhat – csak a külső megjelenési formákból következtethet, hogy milyen veszély fenyegeti. A halállal objektíve fenyegető támadás elhárítása ölési cselekménnyel: arányos védekezés. A jelen ügyben ilyen objektív megjelenési formák voltak: a sértett fenyegetései, az egyre élesebb fellépés, végül a tettelesség, amely megfelelt a korábbi fenyegető kijelentéseknek.

Az arányosság nem jelenthet azonosságot, és a megtámadottnak nem kell kívánnia azt, hogy a támadás teljesen kifejlődjék és egyértelműen világossá váljék, hogy mire irányul a támadó szándéka: a testi épség ellen vagy az élet ellen, és ennek megfelelően mérje fel a védelem módját, mert ebben az esetben a védekezés lehetősége is kizárt lenne.”

Mint az iménti jogeset is mutatja, a megtámadott nem tudott szabadulni az őt bántalmazó személy támadásától, ezért *szükségképpen* az ágya alá rejtett törít kellett használnia, s így tudta elhárítani az őt ért támadásokat. Más módja és lehetősége akkor nem volt, így a tör használata az adott esetben szükséges volt. Az előbbi esethez hasonlóan még számtalan hasonló jogeset található a jogtárban, amik mutatják, hogy az arányosság értelmezése eltérő és problémás döntésekhez vezetett a jogalkalmazásban.

A Legfelsőbb Bíróság egyes döntései, a BH-k is rávilágítottak arra, hogy az idők folyamán egyre inkább a szükségesség elvéből kiindulva ítélték meg a jogos védelmi helyzeteket, és nem az *„elhárító magatartás nem idézeti-e elő aránytalanul nagyobb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna”* elv alapján, a jogalkalmazás azonban nem volt egységes.

A Kúria új állásfoglalása kétségtelenül egységesebbé teheti ezen a téren a jogalkalmazást, és könnyebb jogi helyzetbe hozhatja a védekezőt. [Megjegyzendő, hogy azért már a nyolcvanas években találhatók olyan döntések (például BH 1988/703.), amelyek egyértelműen megfogalmazták: a támadás lehetséges következményeit kell vizsgálni, és nem a támadó szándéka felismerésének van jelentősége, illetve a szükségesség elvére alapozva ítélték meg a jogos védelmi helyzetet.]

A Kúria továbbá kifejti: *„A jogos védelem túllépéséért [2012. évi C. törvény 22. § (3) bek.] a védekező csak akkor felel, ha a jogtalan támadás belő-*

le ijedtséget vagy indulatot nem váltott ki, s az enyhébb – ám célravezető – elhárítási módot tudatosan tette félre, amikor a súlyosabb kimenetelűt választotta, mert ezáltal a jogos védelmet a megtorlás eszközeként alkalmazta, amelyre ez a jogintézmény nem ad felhatalmazást. Mindazonáltal a támadó és védekező cselekményének lehetséges eredményét egymáshoz viszonyítottan továbbra is vizsgálni kell, mert csak ezáltal érvényesülhet a 22. § (3) bekezdés tartalma, amely az elhárítás szükséges mértékének túllépésével továbbra is számol, s ha az ijedtségből vagy menthető felindulásból történik, úgy a büntethetőséget kizárja.”

Megállapítható, hogy ugyanúgy vizsgálni kell a jövőben is a támadó és az elhárító személy cselekményének lehetséges eredményét a túllépés szempontjából. Ennek érdekében ugyanúgy fel kell deríteni az eset összes körülményét, a helyzetet megelőző cselekménysorozatot, az erőviszonyokat, a használt eszközt stb. A korábbi irányelv okozott olyan jogértelmezési nehézséget, hogy azt vizsgálták, a támadó szándéka milyen eredményre irányultott és ehhez képest milyen eredményt okozott a védekező cselekménye. A Kúria irányelve talán egységesebbé és egyben könnyebbé teszi a jogalkalmazási gyakorlatot.

„Ha van jogtalan támadás, akkor annak az elhárítása szükséges. Az elhárító cselekmény is tevékenység, aktív szembeszegülés a támadással. A szükségesség azt jelenti, hogy a védekezőnek a jogtalan támadás elhárításához enyhébb védekezési mód nem állt rendelkezésére. Ha volt más – enyhébb – mód az elhárításra, de annak megválasztásában a támadás okozta ijedtség vagy menthető felindulás a védekezőt meggátolta, akkor a cselekmény büntetendő, de a védekező nem büntethető a túllépés miatt. A védekező cselekmény jogszerűségének egyetlen kritériuma a szükségesség.”

Elősorban azt kell vizsgálni, hogy fennállt-e a jogtalan támadás ténye, ha igen, akkor a szükségesség már nem vitatható, a védekező jogos védelmi helyzetben volt. Innentől kezdve a túllépés szempontjából kell vizsgálni azt, volt-e enyhébb védekezési módja a védekezőnek. Amennyiben igen, azt tudatosan tette-e félre, vagy ijedtségből, menthető felindulásból. Vagyis a korábbiakhoz hasonlóan ugyanúgy vizsgálni kell a körülményeket. A mindennapi joggyakorlat ilyen szempontból nem változik, hiszen ugyanúgy alapos helyszíni szemlét kell tartani, tárgyi és személyi bizonyítékokat kell beszerezni, amelyek alapján kirajzolódik a pontos történeti tényállás, a támadó és a védekező erőviszonyai, illetve a védekezőnek volt-e lehetősége enyhébb elhárítási módot választani.

Azzal, hogy a Kúria kimondta: *„a védekező cselekmény jogszerűségének egyetlen kritériuma a szükségesség”* elvét, könnyebb helyzetbe hozhatja a

védekezőt és a jogalkalmazót egyaránt. A következő jogeset a példa arra, hogy a jogalkalmazók sok esetben értelmezték úgy a 15. számú irányelvet, hogy csak abban az esetben állapítható meg a jogos védelem, ha a szükségesség és az arányosság is együttesen fennáll (az arányosság helytelen értelmezésére is jó a példa). Már maga a BH címe is beszédes: „*Jogos védelmi helyzet megállapításának téves mellőzése olyan esetben, amikor a vádlott az ellene pusztá kézzel intézett támadást eszköz (kés) használatával hártja el.*”

„*Az elsőfokú ítéletben megállapított tényállás szerint B. J. és élettársa L. J.-né 1987. óta albérlőként laknak a vádlott házában. A vádbeli napon a vádlott ittasan érkezett haza. B. J. kölcsönkérte a vádlott fűrészbakját, de a kérést a vádlott megtagadta, majd B. J. sértett élettársának kérését is elutasította. Ezt követően B. J. a vádlott lakrészének előterébe bemelve ott veszekedni kezdett a vádlottal. Ebbe L. J.-né is bekapcsolódott, aki egy fémfűrész keretével fején ütötte a vádlottat, majd elfutott.*

Az ütéstől a fején vérző sérülést szenvedő vádlott ekkor felkapott egy 9 cm pengé hosszúságú kést, és azt közepes erővel a vele szemben, testközélpben álló sértett hasába szúrta, kétszer pedig kis-közepes erővel a mellkasába szúrt. A hasát ért szúrás folytán közvetlenül életveszélyes sérülést elszenvedő sértett életét a gyors, szakszerű orvosi beavatkozás mentette meg.

A Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú ítéletben megállapított tényállást azzal egészítette ki, hogy a vádlottat – a L. J.-né részéről ért támadást követően és ahhoz kapcsolódóan – B. J. sértett is meg akarta ütni olyképpen, hogy a sértett a vádlottal szemben állva pusztá kézzel ütött a vádlott irányába, akinek a testét azonban az ütések nem érték el.

A megyei bíróság a tényállásban rögzítettek alapján okszerűen következtetett a vádlott bűnösségére. Tévedett azonban, amikor a jogos védelmi helyzet teljes hiányát állapította meg, lényegében azzal az indokolással, hogy a vádlottat fejbe ütő L. J.-né elfutása után a sértett pusztá kézzel támadott a vádlottra, aki a támadást akár pusztá kézzel is el tudta volna hártani. Ekként a vádlottnak olyan súlyos sérüléstől nem kellett tartania, mint amelyet ő a kés használatával okozott, következésképpen a sértett támadása és a vádlott elhárító cselekménye közötti feltűnő aránytalanság kizárja a jogos védelmi helyzet megállapítását.”⁵⁰

A vádlott javára végül a Legfelsőbb Bíróság megállapította a jogos védelmi helyzetet, mivel leszögezte: „Az ítélkezési gyakorlat szerint a szükségesség vonatkozásában a jogos védelem megállapítását nem zárja ki az, hogy az

---

50 BH, 1990/367.

elkövető az ellene pusztá kézzel intézett támadást eszköz – akár kés – használatával hártja el. Következésképpen az adott esetben a vádlott a testi épsége ellen irányuló támadással szemben annak elhárításához szükséges mértékig védekezhetett, így tehát jogos védelmi helyzetben cselekedett, amikor az őt támadó sértettet megszurta.”

A Kúria jogegységi határozata elsősorban a jogtalan támadás tényének megállapítását várja el a jogalkalmazótól, ami eldöntheti a továbbiakban, hogy egyáltalán jogos védelmi helyzet fennállt-e. Ennek megítélését mindig az adott helyzet összes körülménye fogja eldönteni, hogy fennállt-e a jogtalan támadás vagy azzal való fenyegetés ténye. Erre a Kúria nem adott és nem is adhat általános érvényű szabályt, ez továbbra is a jogalkalmazó feladata. Példaként csupán két szélsőséges esetet emel ki a jogtalan támadás egyértelmű hiányára (súlyosan mozgáskorlátozott egyén mozdulata, illetve hároméves gyermek tettelessége): *„A jogtalan támadás vagy azzal való fenyegetés értékelése a jogalkalmazón (ügyész, bíró) múlik, és ennek eredményeképpen juthat arra a megállapításra, hogy az intézett vagy fenyegető magatartás – akár a támadó személyének vétőképtelenségére, akár a magatartás súlytalanságára figyelemmel – nem indokolta az elhárító cselekményt, mert az nem volt szükséges, tehát a szükségesség hiányzott. Ebben az esetben a jogalkalmazói értékelést végkövetkeztetése a jogos védelem hiányát állapíthatja meg (pl.: kerekesszékre kényszerült, súlyosan mozgáskorlátozott egyén úttest szándékoló, ám azt végrehajtani komolyan nem képes mozdulata; hároméves gyermek általi tettelesség).”*

A joggyakorlat kialakította az évek során a jogos védelem kézzelfogható, körülírható korlátait is (a túllépésen kívül). Ezeket a Kúria jogegységi határozatába foglalta, megkönnyítve így a jogalkalmazók munkáját.

Továbbra sem vehető igénybe a jogos a védelem:

- verbális cselekményekkel szemben nem vehető igénybe;
- megtorlásként nem alkalmazható;
- kölcsönös kihívás elfogadása mindkét fél számára a jogtalanság állapotát hozza létre;
- támadás kiprovokálása megfosztja a védekezőt az elhárítás jogszerűségétől;
- javak elleni, közvetlen erőszakkal nem járó cselekmény elhárítása a támadó életének kioltását általában nem eredményezheti.

A szituációs jogos védelem

Jogi szabályozás

A 2012. évi C. törvény bevezette az úgynevezett szituációs jogos védelem jogintézményét, ami jelentős változás a jogos védelem történetében. A megdönthetetlen törvényi vélelmekkel jelentősen kiszélesíti a védekező személy lehetőségeit, ugyanakkor ezzel lehetőséget ad a jogintézménnyel való visszaélésekre is, és amint azt kifejttem, a jogalkalmazás számára is tartogat nehézségeket.

A hatályos jogszabály szövege így hangzik:

A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, ha

- a) *azt személy ellen*
  - aa) *éjjel,*
  - ab) *fegyveresen,*
  - ac) *felfegyverkezve vagy*
  - ad) *csoportosan*

követik el,

- b) *az a lakásba*
  - ba) *éjjel,*
  - bb) *fegyveresen,*
  - bc) *felfegyverkezve vagy*
  - bd) *csoportosan*

történő jogtalan behatolás, vagy

- c) *az a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolás.*⁵¹

A törvény miniszteri indoklása a szituációs jogos védelemmel kapcsolatban a következőket tartalmazza: „*A javaslat a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására a jogos védelmi helyzetet kiszélesíti, és törvényi vélelmet állít fel arra, miszerint vannak esetek, amikor a jogtalan támadás oly módon történik, hogy a megtámadott joggal feltételezheti, hogy a támadás az élete ellen irányult, és ilyenkor már a jogtalan támadás körülményei megeremlik a lehetőséget a védekezés szükséges mértékének a túllépésére.*”

A rosszabb közbiztonsági helyzet és a társadalom elvárásai már régóta igényelték, hogy a védekező korlátok nélkül megvédhesse magát, és ne a véde-

---

⁵¹ Btk. 22. § (2) bek.

kező, hanem a jogtalan támadó viselje támadásának a kockázatait. Az indoklásból kitűnik, hogy a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés érdekében szélesítik ki a jogos védelmet. A kérdés az, mit tekintünk súlyos erőszakos bűncselekményeknek, amelyek ellen hatékonyabb fellépést akar biztosítani a jogalkotó. A Btk. Különös része nem tartalmaz ilyen fejezet-címet. Vélhetően a jogalkotó a Btk. 459. § (1) bekezdésének 26. pontjában említett (emberölés, emberrablás, rablás stb.) bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés érdekében alkotta meg ezt a jogintézményt, amely bűncselekmények áldozatainak szándékozik nagyobb védelmet nyújtani a védekezési jog kiszélesítésével. Megjegyzem, számtalan BH bizonyítja, hogy az eddigi joggyakorlat is elismerte a jogos védelmi helyzet fennállását az élet, testi épség elleni, illetve a nemi erkölcs stb. elleni bűncselekmények esetén, ha a jogtalan támadót a védekező megölte. Több legfelsőbb bírósági döntésben szerepel: az élet elleni támadásoknál a védekezés szükségessége nem léphető túl. Az új törvény által említett szituációkban, vagyis a fegyveresen, felfegyverkezve, csoportosan támadók ellen védekező személyt (végül!) általában felmentették, akkor is, ha a támadó életét kioltotta. Azáltal, hogy ezeknél a helyzeteknél megtiltja a jogalkotó a túllépés vizsgálatát, elejét kívánja venni annak, hogy ne csupán felmentéssel záruljanak ezek az eljárások, hanem egyáltalán eljárás alá se vonják a védekezőt. A törvény indoklásának az a mondata, amely szerint „*a jogtalan támadás körülményei megteremti a lehetőséget a védekezés szükséges mértékének a túllépésére*”, dogmatikai tévedés, amelyre Tóth Mihály hívja fel a figyelmet: „*Valójában a rendelkezés nem túllépésre ad felhatalmazást, hanem a szükségesség mértékének felülvizsgálata alól ad felmentést (mint általában az élet elleni támadások). A kettő nem ugyanaz. Ha azt mondjuk, megengedem a túllépést, akkor ezzel azt is állítom, hogy tudom: a védekezés nagyobb mértékű sérelmet okozott, mint ami az elhárításhoz szükséges, de mégis tolerálom. Ez azonban nem így van. Azt a jogalkotó nem tolerálhatja felelősen, hogy generális felhatalmazást adok az ölésre is, noha tisztában vagyok vele, hogy ez nem mindig szükséges a támadás elhárításához.*”⁵²

A szituációs jogos védelem jogalkalmazói gyakorlati problémái

Az új törvény alapján a jogalkotónak a továbbiakban a szituációs jogos védelmi helyzetekben nem kell vizsgálnia a védekezés szükséges mértékét.⁵³

⁵² Tóth Mihály: i. m. 29. o.

⁵³ A T/6958. szerint: „Ezekben az esetekben a bíróságnak nem kell vizsgálnia a szükséges mérték kérdését.”

Ezzel korántsem lett könnyebb a jogalkalmazás feladata, egyáltalán nem hozta könnyebb helyzetbe a törvényi vélelem a jogalkalmazót. Sőt, bizonyos helyzetekben jogértelmezési nehézségeket okozhat.

Először is a törvény szövegezése kissé bonyolultultra sikerült, annak értelmezése nemcsak az átlag, a jogot követni akaró állampolgárt, hanem a mindennapi jogalkalmazót is kisebb feladat elé állítja. Első ránézésre ugyanis úgy tűnhet, mintha például a személy elleni jogtalan támadás akkor minősülne élet elleni támadásnak, ha az összes felsorolásban szereplő feltétellel együtt megvalósul (vagyis az illetőt éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve és csoportosan támadják meg). Ugyanez az eset áll fenn a *b)* pontban, a lakásba történő behatolásnál, ahol az ott leírt szituációk törvényben megjelenített formája is zavart okozhat. Természetesen az összes feltétel együttes fennállásának előfordulási valószínűsége igen kevés. Mégis nehezen dönthető el, hogy az egymás alá, vesszővel elválasztott feltételeknél a vesszők „és” szót jelentenek, vagy „vagy” szót. A szöveg egyébként az eredeti, törvénytervezetben szereplő verzióhoz képest valamivel jobban értelmezhető, mivel ott az egyébként vaglyagos feltételek egy sorban voltak felsorolva, vesszővel elválasztva. (Az eredeti szöveg szerkesztését Tóth Mihály a *Büntetőjogi Szemlében* megjelent cikkében „minősíthetetlennek” nevezte.⁵⁴)

Miután a jogalkalmazónak sikerül értelmeznie a törvényt, szembesülnie kell azzal, hogy az új törvénnyel sem lett kevesebb a munkája a jogos védelmi helyzetben.

Kevesebb gondot jelent a törvény által előírt szituációk – éjjel, magánlakásban, fegyveresen felfegyverkezve, csoportosan, lakáshoz tartozó bekerített helyen – mint tények fennállásának megállapítása, amit helyszíni szemlével és személyi bizonyítékokkal (tanúkkal) lehet bizonyítani. Megjegyzem, az éjjel fogalmának törvénybe emelése és a Kúria általi értelmezése nem szerencsés a jogos védelmi helyzetben lévő személynek, és a jogalkalmazónak sem. Az erre vonatkozó álláspontomat lásd később.

A szituáción túl a jogalkalmazónak meg kell állapítania egy jogtalan támadást is (ami már nehézségeket okozhat), erre a Kúria jogegységi határozata is kitér:⁵⁵

---

⁵⁴ Tóth Mihály: i. m. 30. o.

⁵⁵ „Éppen a 22. § (1) bekezdésének rendelkezésével azonos szóhasználatból következik, hogy a jogos védelemnek e kiemelt és megdönthetetlen vélelemmel összekapcsolt esetei is kivétel nélkül feltételezik a jogtalan támadás megvalósulását. E fogalommal kapcsolatban mindazt vizsgálni kell, amely a 22. § (1) bekezdése során sem mellőzhető. A jogtalan támadás rendszerinti erőszakossága és az elhárítás kényszerűsége ezekben az esetekben is előfeltétele a védekezés jogszerűségének.” Kúria 4/2013. BJE

A jogtalan támadás

- az a) pont esetében személy ellen,
- a b) esetében magánlakásban, míg
- a c) esetében pedig lakáshoz tartozó bekerített helyen kell, hogy megvalósuljon.

A jogtalan támadás fogalma körüli értelmezési, gyakorlati nehézségekkel már foglalkoztam a megelőző jogos védelemről szóló fejezetben. Álláspontom szerint a jogtalanság fogalma kapcsán ott kifejtettek alkalmazhatók ennél a jogintézménynél is, vagyis az ott kifejtettek szerint nem csupán bűncselekmények valósíthatnak meg jogtalan támadást.

Annokban több lehet ennél a jogintézménynél a jogtalan támadás fogalma, hogy nemcsak aktív, hanem passzív magatartással is megvalósítható.

A Kúria szerint a jogtalan támadás: „*A támadásnak »intézettnek«, vagy »közvetlenül fenyegetőnek« kell lennie. Intézett a támadás akkor, ha az elkövető valamely, a Különös Részben büntetni rendelt bűncselekmény (szabálysértés) törvényi tényállásának megvalósítását megkezdte. Közvetlenül fenyegető a támadás akkor, ha a támadás megkezdésétől azonnal vagy igen rövid időn belül reálisan tartani lehet.*”

A jogalkalmazónak tehát vizsgálnia kell a szituációk megállapítása után a „jogtalan támadás” fennállását, ami lehet intézett, vagy közvetlenül fenyegető.

A szituációs jogos védelem jogalkalmazói problémái személy elleni támadásoknál

A személy elleni támadások: sem a törvény, sem a Kúria nem sorolja fel, mely támadásokat tekinthetünk személy elleni támadásoknak. Csupán feltételezhető, hogy a Btk. 459. §-ának 26. pontjában megvalósuló bűncselekményekről van szó. De ugyanígy alappal gondolhat arra is a jogalkotó, hogy a Btk. 459. § (1) bekezdésének 4. pontjában foglalt erőszakos magatartásra is. E szerint: „*erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására*”.

Megjegyzem, jogértelmezési problémákat okozhat az is, hogy nem dönthető el, mely bűncselekményekről van szó. Ha a Btk. 459. § 26. pontjában szereplő bűncselekményekre gondolt a jogalkotó, probléma adódhat abból is, hogy például a garázdaság nem szerepel ebben a felsorolásban, holott tipikus eset lehet, hogy a jogtalan támadó cselekménye garázdaságnak minősül.

Nem kis feladat lesz a továbbiakban sem megállapítani azt, hogy a védekező személyt valóban érte-e személy elleni támadás, vagy annak közvetlen veszélye fennállt-e. Annak eldöntése, hogy valós vagy vélt jogos védelmi helyzet állt-e fenn, ugyanúgy próba elé fogja állítani a jogalkalmazót. A szituációs jogos védelemmel megszapordhat az olyan vélt jogos védelmi helyzetek száma, amelyek a támadó halálával végződhetnek, hiszen a megtámadottak bátrabban fognak fellépni a megdönthetetlen törvényi védelemmel. Ezzel nem lesz könnyebb a jogalkalmazók munkája.

Mennyiben fog változni a rendőrség munkája olyan esetekben, amikor egy állampolgár éjszaka bejelentést tesz az ügyeleten arról, hogy megtámadták, és ő megölte a támadót? Ugyanúgy kell-e intézkednie, mint korábban? Hasonló kriminálmotodikai ajánlásokat kell követnie? Kijelenthető, hogy ahogyan korábban is helyszíni szemlét kell lefolytatni, nyomozást kell elrendelni, és ha a nyomozás kezdeti adatai alapján egyértelműen kizárható, hogy jogtalan támadás történt, a védekező könnyen gyanúsítottá válhat. Innentől kezdve a védekező már csak *vélt jogos védelemre* hivatkozhat, amelynél a tévedés szabályai alapján kell eljárni. A védekezőt ugyanúgy büntetőeljárás alá vonják, mert hiába áll fenn az éjszaka mint szituáció, nem állapítható meg a személy elleni támadás mint másik feltétel.

Álljon itt egy (igaz, 1983-as) jogeset a probléma szemléltetésére. Az eset akár napjainkban is megtörténhet.

„A vádlott mint mezőőr a vádbeli napon a mg. tsz. burgonyaföldjén teljesített szolgálatot.

A sértett gyermekével 20-21 óra körül az őrzött helyről burgonyát akart lopni. A vádlott a sértett után ment, távozásra szólította fel, amikor a sértett egyik kezével a kerékpár kormányát fogva elindult az út felé, másik kezével pedig belenyúlt a nadrágja zsebébe. A vádlott abban a feltevésben, hogy a sértett meg akarja szúrni, a nála levő 122 cm nyélhosszúságú baltával a sértettet fejbe vágta. A sértett a bántalmazás következtében életveszélyes, benyomatós koponyacsonttöréssel, agyzúzódással járó, 90 napi gyógytartalmú sérülést szenvedett. A törött koponyacsontok műtéti eltávolítása után maradandó testi fogyatékossgot eredményező csonthiány keletkezett.”⁵⁶

A bíróság kimondta, hogy jogos védelmi helyzet nem állt fenn. Indokolásában kifejtette: *„A tényállás szerint a sértett bal kezével a kezét előre nyújtva indult a vádlott felé. A vádlott a sértett kézfogásra irányuló mozdulatát félreértve csupán feltételezte, hogy kést vesz elő. Ilyen körülmények között a*

---

56 BH, 1983/261.

sértett magatartása jogtalan támadásra utaló közvetlen fenyegetésként nem értékelhető, a vádlott részéről szükségtelen volt tehát a balta használata.”

Ehhez hasonló esemény előfordulhat a jövőben is, és nagy feladatok elé állítja a jogalkalmazót (rendőrséget, ügyészséget, bíróságot).

Számtalan félreértés végződhet tragikusan. Nézzünk egy életszerű példát! Valaki éjjel sétál az utcán a város közismerten veszélyes, kihalt környékén, és vele szemben jön egy rossz kinézetű személy, akinek zsebre van dugva a keze. A gyanús kinézetű személy a sétáló közelébe érve hirtelen kikapja a kezét azzal a szándékkal, hogy megvakarja a fejét. A járókelő, akinél kés van, félreértve (támadásnak véelve) a másik mozdulatát, egyszerűen leszúrja. Mít fog tenni a jogalkalmazó? Ebben az esetben is alkalmazandó az előbbi BH megállapítása: *„Ilyen körülmények között a sértett magatartása jogtalan támadásra utaló közvetlen fenyegetésként nem értékelhető, a vádlott részéről szükségtelen volt tehát a kés használata.”*

Honnan tudja eldönteni a jogalkalmazó, hogy alappal értékelhető-e egy rossz megvilágítású, rossz közbiztonságú környéken közvetlen fenyegetésként a mozdulat, vagy sem? Vagy egyszerűen megállapítják, hogy fennállt a situációs jogos védelem, és érdemben nem vizsgálják tovább az ügyet, vagy megindul az eljárás, és gyanúsított lesz a védekezőből, akinek a védője a vélt jogos védelmi helyzetre fog hivatkozni, és esetleg tévedés miatt, csak évek múlva mentik fel.

A situációs jogos védelem, mint már felhívtam a figyelmet, számtalan visszaélésre is adhat alkalmat (ezzel több szerző is foglalkozott).

A haragosommal le akarok számolni. Ezért az utcára hívom éjjel, majd lelövöm, vagy leszúrom. Később arra hivatkozom, hogy meg akart ütni. A situáció adott (éjjel történt), és a tény, hogy halálos ellenségek voltunk, még a javamra is szól, én arra hivatkozom, hogy hirtelen meg akart ütni – a situációk adottak: éjjel, személy elleni támadás –, és akár büntetlenül megsúszhatom az egészet.

Egy jól beállított koholt helyszínnel egy egyszerű leszámolás a situációs jogos védelem címén megsúszható, mivel minden adat a situációs jogos védelem helyzetének fennállására utal. A jogalkalmazó nem vizsgálódhat tovább, és az ügy lezárul.

Korábban jeleztem, hogy a situációk közül a gyakorlatban az éjszaka fogalma nem szerencsés. Sem a Btk., sem a Kúria jogegységi határozata nem határozza meg ennek pontos fogalmát.

A Kúria szerint: *„Az éjjel fogalmára sem az új, sem a korábbi Btk. nem ad meghatározást, azonban a magánlaksértés ítélezési gyakorlata ennek a nap-*

szaknak az értelmezését kialakította, országosan egységesen kezeli, és nincs olyan ok, amely miatt attól eltérni kellene, tehát az a jogos védelem új rendelkezéseinél is változatlanul irányadó.”

A korábbi Btk. kommentárja a magánlaksértésnél így definiálja: „Az éjszakai elkövetés városokban általában az este 11 óra és a hajnali 4 óra közötti időszak, kisebb településeken az éjszakai elkövetés korábbi időpontban is megállapítható lehet. A fegyveres és a felfegyverkezve elkövetés értelmezését a Btk. 137. § 3. pontja, a csoportos elkövetés értelmezését a Btk. 137. § 12. pontja tartalmazza.”

Felvetődik az a gyakorlati kérdés: miért alkalmazható a situációs jogos védelem annak javára, akit éjfélkor, egy éjszaka is forgalmas, jól kivilágított helyen Budapest belvárosában ér támadás, amelyet a támadó életének kioltásával hárít el, és miért nem alkalmazható annak a javára, akit mondjuk téli időszakban, 19 órakor ér támadás (amikor délután négy órakor sötétedik), egy rosszul kivilágított környéken, Budapest külvárosában, és a támadást ő is a támadó életének kioltásával hárítja el? Jóllehet ez utóbbi védekezőt is az eset összes körülményét figyelembe véve egyszer valamelyik szintű bírói fórum felmenti, de míg az előbbi személy ellen büntetőeljárás sem indul, addig az utóbbi évekig lehet terhelte. Az előbbi példa jelzi, hogy a jogalkalmazásban ebből is adódhatnak problémák, ezért a Kúria várhatóan nem kerülheti el a kérdés rendezését.

A situációs feltételek közül a fegyveresen, felfegyverkezve, illetve csoportos elkövetést a Btk. 459. § (1) bekezdésének 3., 5. és 6. pontjai egyértelműen meghatározzák, azok, ahogy eddig sem, a jövőben sem okoznak talán gondot a jogalkalmazásnak.

A situációs jogos védelem jogalkalmazói gyakorlati problémái lakásban történt jogtalan támadásoknál

Ennél a situációs jogos védelemnél három elemet kell vizsgálnia a jogalkalmazónak. Mindhárom elem együttes megléte szükséges a situációs jogos védelemhez.

- Legyen egy jogtalan támadás;
- az a lakásban történjen;
- a törvényben meghatározott situációban (éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve, csoportosan).

a) Kijelenthető, hogy maga a lakásba való jogtalan behatolás ténye jogtalan támadás [így gyakorlatilag az a) és b) pont egyszerre merül ki]. A Kúria jogegy-

ségi határozata szerint: „A lakásba történő jogtalan behatolás, maga a jogtalan támadás, mely azonban kizárólag aktív magatartással valósítható meg. Nem alapozza meg ezt a jogos védelmi helyzetet, ha a lakásba jogszerűen bejutó személy utóbb a lakást felszólítás ellenére nem hajlandó elhagyni.”

A törvény által felsorolt szituációkban tehát korlátlanul megilleti a jogos védelem a lakás tulajdonosát, jogszerű használóját, birtokosát, így a bérlőt, valamint a szívességi használót is minden jogtalan támadással szemben. A Kúria jogegységi határozatában utal arra, hogy más javainak védelme érdekében is használható, tehát gyakorlatilag megilleti a lakás védelmére alkalmazott biztonsági őrt vagy más olyan személyt, aki tetten éri a más lakásába jogtalan behatolót. A Kúria továbbá kimondja, hogy *nem használható a jogszerűen bejutó, de onnan eltávozni nem akaró személlyel szemben, vagyis a távozni nem akaró vendéggel szemben nem áll fenn ez a lehetőség*. Ugyanígy a bérlővel szemben sem, akit jogerősen az ingatlan elhagyására szólítanak fel.

Amint a megelőző jogos védelemnél utaltam rá, az EBH 2007/1584. számú eseti döntés szerint „*akit a birtokvédelem megillet, az birtokának megsértése esetén jogos védelmet is alkalmazhat*”.

Az előbbieken alapján felvetődik a kérdés, hogy a lakás bérlője a lakás tulajdonosa ellen alkalmazhatja-e a jogos védelmet és a szituációk fennállása esetén (ha az éjjel, fegyveresen stb. megy be) megölheti-e a „támadót”. Abban az esetben ugyanis, ha a tulajdonos nem a Ptk.-nak, illetve a bérleti szerződésnek megfelelően gyakorolja jogait, vagyis *szükségtelenül háborítja a bérlőt* a lakás használatában, és oda éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve vagy csoportosan megy be, a Btk. alapján formailag magánlaksértést követhet el. Nehéz lesz eldöntenie a jogalkalmazónak, hogy a szituációs jogos védelem alapján veheti-e azt a bérlő élete elleni támadásnak.

A Btk. és a Kúria állásfoglalása alapján gyakorlatilag a magánlaksértés tényállásának minősített eseteinél a magánlaksértő életét kiolthatja a lakás tulajdonosa, birtokosa vagy használója. Ahogyan ezt a Kúria is kifejti⁵⁷: támadónak minősül gyakorlatilag mindenki, aki jogtalanul hatol be más lakásába.

⁵⁷ „A 22. § (2) bekezdésének b) és c) pontjaiban szabályozott esetek nem személy elleni támadásról szólnak, hanem a lakásba történő jogtalan behatolást, vagy a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolást minősítik jogtalan támadásnak, a b) ponthoz kapcsolt alpontok valamelyikének együttes megvalósulásakor, illetőleg a c) pontban megkívántak teljesülésekor. Nyilvánvaló azonban, hogy a jogellenes magatartások e bármelyikének csak úgy van – a szóban levő törvényhely alkalmazhatósága szempontjából – értelme, ha a külön nevesített és jogtalan támadásnak minősített magatartások bármelyikének hatókörében olyan véten személy tartózkodik, aki védekezni kényszerül, és a támadást el kell háritania.” Kúria 4/2013. BJE

A gyakorlatban, ha valaki éjjel találkozik lakásában a betörővel, besurruló tolvajjal, megölheti anélkül, hogy külön vizsgálnák, szükséges volt-e az élet kioltása.

Érdekes helyzet elé állítaná a jogalkalmazót, hogy alkalmazhatja-e a szituációs jogos védelmet a megtámadott a már idézett BH 1996/292. számú jogesetnél. Mint emlékeztet, a 72 éves megtámadottat, akiből később vádlott lett, a nyaralójában fegyvertelenül lepte meg egy nála 26 évvel fiatalabb személy, aki később pusztá kézzel, ököllel bántalmazta, fojtogatta. Kiemelném a történeti tényállásból azt az elemet, hogy egy esetben, amikor a vádlott távozásra szólította fel a jogtalan behatolót, az vasvillát fogott rá, amelyet azonban később letett. A szituációk közül a „felfegyverkezve” elkövetett jogtalan behatolás jöhet szóba. A Btk. szerint ilyen esetben *akkor tekinthető a jogtalan támadás a védekező életének kioltására irányulnak, ha a támadás módja a lakásba történő felfegyverkezve való jogtalan behatolás.* Értelmezési kérdés az is, hogy tekinthető-e az idézett eset felfegyverkezve elkövetett behatolásnak, hiszen a behatoló élet kioltására alkalmas eszköz nélkül ment be a vádlott házába. A vasvillát egy esetben emelte a vádlottra, amikor az távozásra akarta kényszeríteni, majd később a sértett ezt a vasvillát letette. Amikor a vádlott a támadót leszurta, annál már nem volt semmilyen eszköz. A kérdésre nehéz válaszolni. Ilyen és hasonló esetekben könnyen lehet ismét a védekezőből terhelni, akit évek múltán mentenek fel. Méltányosabb helyzetben lehetne a védekező, ha ilyen esetekben a szituációs jogos védelem alapján eleve eljárás sem indulna ellene.

Vizsgáltnia kell a jogalkalmazónak az időszerűséget is. A szituációs jogos védelem az intézett támadásnál, vagyis amikor a jogtalan támadó a magánlakásban tartózkodik, illetve közvetlenül fenyegető támadás esetén illeti meg. A gyakorlatban közvetlenül fenyegető támadásnak vehető, ha a jogtalan támadó a lakásba való jogtalan bejutást éppen megkísérli, tegyük föl, éppen a lakás ajtaját feszíti fel vagy mászik be a nyitott ablakon. A szituációs jogos védelem a támadás kifejtéséig tart. Álláspontom szerint a gyakorlatban addig tarthat, amíg a lakást az elkövető el nem hagyja, onnan ki nem menekül. Érdekességként álljon itt egy ügy, amely a Debreceni Ítéletábla előtt volt folyamatban: *„A vádlott a hálószobájában aludt. Éjjel után 20 perc körül a sértett megjelent a vádlott házában. A kerítésen átmászva a ház udvarán álló melléképület mellől magához vett egy fémlétrát és a ház oldalsó részén található kamra ablakának támasztotta, majd az ablakon lévő szűnyoghálót kiszakítva bemászott a kamrába. A ház előtti utcáfronton, valamint a kamra oldalán is közvilágítás volt. Mivel a sértett semmi értékes dolgot nem talált a kamrában,*

az ajtón át a lakás belseje felé indult. Ekkor azonban megszólalt a lakásban felszerelt mindkét riasztó. Ennek hallatán a sértett a kamra ablakán nyomban távozni akart oly módon, hogy a két lábát dugta kifelé az ablakon, miközben a kezével az ablak feletti csőbe kapaszkodott. A vádlott már a riasztó megszólalása előtt zajt hallott a kamra felől, de a riasztó hangjára tudatosult benne, hogy idegen személy tartózkodik a házában. Ezért a hálószobai radiátor alatt lévő spanyol karddal az ékezőn keresztül a kamra felé rohant a sötét lakáson át. A vádlott elmondása szerint a kardot kifejezetten azért helyezte a radiátor alá, mert előző lakhelyén már betörtek hozzá és ékszereket tulajdonítottak el tőle, az utóbbi időben pedig a környéken is megszorodtak a betörések. Sőt egy közeli településen egy betörés során meg is öltek egy asszonyt. A vádlott a kamrához érve kinyitotta az ajtót. A kamrában sötét volt, csak az ajtóval szemközti ablakból szűrődött be fény a közvilágítás folytán. A vádlott kizárólag egy sötét, nagydarab alakot látott az ablakban, anélkül, hogy érzekelte volna annak testhelyzetét. A 178 cm magas sértett az ablakban hasalt oly módon, hogy teste deréktól lefelé az ablakon kívülre lógott, azt szinte teljesen betakarta. A vádlott a kardot folyamatosan maga előtt, mellkasa magasságában hegyével felfelé tartva két három lépést tett a kamrában amikor érezte, hogy kardjával beleütökzik valamibe. Ekkor szúrta meg a sértettet, aki ennek hatására kizuhan a házból, mivel testének súlypontja már az ablakon kívül volt. A sértett segítségért kiabált, mire a vádlott kinézett a kamra ablakán és kérdőre vonta a sértettet, hogy miért tört be hozzá, aki erre közölte, hogy csak éhes volt és kenyeret akart szerezni. Ezt követően a vádlott megkérte élettársát, hogy értesítse a rendőrséget, majd a vádlott is felhívta a rendőrséget és az alábbi bejelentést tette: *Jöjjenek gyorsan, megszurttam, kell mentő is. A sértettet a mentők kórházba szállították. A sértetten életmentő orvosi műtétet hajtottak végre, azonban a szakszerű orvosi ellátás ellenére pár héttel később meghalt.*⁵⁸

A védekező személyt gyanúsítottként vonták eljárás alá. Azzal védekezett, hogy nem tudta, a sértett kifelé vagy befelé mászott-e, és a kamra melyik részén állt. Az első fokon eljáró Hajdú-Bihar Megyei Bíróság végül felmentette a vádlottat, és a védekezés mértékének túllépését állapította meg, amelyet a vádlott ijedségből nem volt képes felismerni. A másodfokon eljáró Debreceni Ítéletábrla az ítélet rendelkező részét végzéssel helybenhagyta, de annak indoklását módosította: nem a szükséges védekezés mértékének menthető

⁵⁸ Toró Blanka: A Debreceni Ítéletábrla végzése a vélt jogos védelemről. Jogesetek Magyarázata hallgatói különszám, 2011, 47. o.

felindulásban való túllépése alapján állapította meg, hogy a vádlott nem bűnös, hanem tévedést mint büntetethetőségi akadályt állapított meg. Ugyanis a támadás már nem állt fenn, így a jogos védelmi helyzet sem, ezáltal azt túllépni sem lehetett. A sértett menekülő helyzetben volt, a vádlott ezt észlelhette úgy, hogy támadás fenyegeti, így ténybeli tévedésben volt.

Ezt a jogesetet azért hoztam fel példaként, mert rá kívánok mutatni: a jelenlegi Btk. szerint sem lenne az ügy szituációs jogos védelemként értékelhető, mivel a jogtalan támadás befejeződött, a jogtalan támadó már kifelé mászott. Az ügy adatai alapján most is ugyanúgy vélt jogos helyzetként lenne értékelhető, ugyanúgy nehézségek elé állítva a jogalkalmazást, mint akkor. A védekező pedig ugyanúgy terheltként szerepelne az ügyben, mígnem egyszer tévedés címén mentenék fel.

b) Lakás: *minden olyan zárt hely, amely rendeltetészerűen emberek tartózkodási helyéül és rendszeres szállásául szolgál. A definíció fogalmi elemei konjunktívák, vagyis bármelyik feltétel hiánya esetén büntetőjogi értelemben lakásról nem lehet szó. A rendeltetészerűségnek determináló jelentősége van, mert például az istálló abban az esetben sem minősül lakásnak – épp az eltérő rendeltetése miatt –, ha alkalmászerűen, vagy nagy gyakorisággal éjjeli szálláshelyként szolgál.⁵⁹ Az épülőfélben lévő helyiség csak az átadással válik lakássá.⁶⁰*

c) Az előző pontban már foglalkoztam az éjjel gyakorlati problémájával, és a többi szituációval, így az azokkal kapcsolatos értelmezési kérdésekre külön nem térnék ki.

A szituációs jogos védelem jogalkalmazói gyakorlati nehézségei a lakáshoz tartozó bekerített helyeknél

Hasonlóan az előző fejezetnél tárgyalt lakásba történő jogtalan behatolás esetéhez, itt is három elem együttes meglétét kell vizsgálnia a jogalkalmazónak:

- Jogtalan támadás,
- amely lakáshoz tartozó bekerített helyen
- fegyveresen történik.

a) A jogtalan támadás tekintetében az előző fejezetben kifejtettek az irányadók.

⁵⁹ Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog Különös Rész. HVG-ORAC, Budapest, 2002, 146–147. o.

⁶⁰ Erdőssy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog Különös Rész. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998, 130. o.

b) Lakáshoz tartozó bekerített hely: „*olyan összefüggő körülhatárolt terület, ahová csak a bemenetelre szolgáló eszközök (ajtó, kapu) használatával lehet szabályszerűen bejutni, illetve a bejutás a fizikai erőfelfejtéssel csak azon keresztül lehetséges, amelyet a hely védele végett (kerítés) emeltek. A bekerítés módja közömbös, az történhet bármilyen anyag (tégla, drótháló, deszka stb.) felhasználásával, de élő sövényvel is.*”⁶¹ Üres telek nem minősül bekerített helynek, és az olyan telek sem, ahol lakás céljára nem használható épületek (gazdasági épületek) vannak.

c) Fegyveres elkövetés a hatályos Btk. szerint: fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki lőfegyvert, robbanóanyagot, robbantószer, robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket tart magánál, vagy a bűncselekményt az előzőekben meghatározottak utánzatával fenyegetve követi el (például műanyag játék pisztoly).

*A szituációs jogos védelem gyakorlati kérdései
a rendőri lőfegyverhasználat kapcsán*

A szituációs jogos védelem törvénybe iktatásával kapcsolatban több kérdés vetődik fel a rendőri intézkedések és a rendőri lőfegyverhasználat vonatkozásában.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 52. és 54. §-a rendelkezik a lőfegyver használatáról:

52. § (1) *A rendőrt a lőfegyverhasználati jog – a jogos védelem és a végzettség esetein kívül – az e törvényben foglaltak szerint illeti meg.*

54. § (1) *A rendőr lőfegyvert használhat*

a) az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítására;

A szituációs jogos védelem által kialakított megdönthetetlen törvényi védelem alapján a gyakorlatban három esetben vetődhet fel a kérdés a rendőri lőfegyver használat során:

a) A rendőr élet elleni támadásnak veheti-e, ha szolgálatellátás közben éjjel vagy csoportosan megtámadják, vagyis sérelmére hivatalos személy elleni erőszakot követnek el.

b) A rendőr egy állampolgár sérelmére elkövetett élet elleni támadásnak veheti-e, ha egy állampolgárt éjjel, csoportosan megtámadnak.

---

⁶¹ Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: i. m. 147. o.

- c) Lakásban éjjel, vagy csoportosan elkövetett támadás (magánlaksértés) esetén intézkedik.

A fegyveresen és felfegyverkezve elkövetett támadásokat szándékosan hagyta ki, hiszen a fegyveres támadó ellen a rendőrségi törvény eddig is lehetővé tette a fegyverhasználatot az 54. § (1) bekezdésének i) pontja alapján.⁶²

Nem egy éjszakai rendőri intézkedés közben támadták meg az intézkedő rendőrt. Nem feltétlenül súlyos támadásokra kell gondolni, hanem az intézkedő rendőr egyszerű meglökésére, vagy még a könnyű testi sértést sem okozó gyenge erejű ütésekre. Nem is beszélve a rendőr irányába dobott tárgyakról, valamint a rendőrök felé irányuló, de őket el nem érő ütésekről.

Nehéz kérdés elé állíthatja a jogalkalmazót, ha egy-egy ilyen esetben az intézkedő rendőr a fegyverét használná, esetleg le is lőné a támadót. Hiszen a szituációs jogos védelem feltételei adottak: éjjel történt egy személye ellen irányuló támadás – amelyet a Btk. szerint élet elleni támadásnak kell tekinteni. Még nagyobb problémákat okozhatnak a közvetlenül fenyegető támadások esetei, „amikor a támadás megkezdésétől azonnal vagy igen rövid belül tartani lehet”⁶³.

A már említett BH 1983/261. számú jogesethez hasonló szituáció tipikusan megtörténhet egy rendőri intézkedés közben is. Emlékezetes, a jogeset szerint a sértett burgonyát akart lopni, és a mezőőr tetten érte. Amikor a mezőőr felszólította a tolvajt, hogy álljon meg, „a sértett egyik kezével a kerékpár kormányát fogva elindult az út felé, másik kezével pedig belenyúlt a nadrágja zsebébe”, amit a mezőőr támadásnak vett, ezért baltával fejbe vágta a sértettet. Számatlan rendőri intézkedés kezdetén van az állampolgárok keze zsebre dugva, és felszólításra sem veszik ki a zsebükből, vagy épp hirtelen mozdulattal teszik. Egy éjszakai intézkedés idején értékelheti-e a rendőr támadásnak a kéz zsebből való hirtelen kirántását, és használhatja-e a fegyverét? (Hozzá kell tenni, hogy a gyakorlatban amennyiben a rendőr löfegyvere az előírásoknak megfelelően nincs kibiztosítva és az a pisztolytáskában van, nem lenne ideje azt egy testközelből hirtelen mozduló személlyel szemben használni.)

⁶² A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény szerint a rendőr löfegyvert használhat: „azzal szemben, aki a nála lévő fegyver vagy élet kioltására alkalmas más eszköz letételére irányuló rendőri felszólításnak nem tesz eleget, és magatartása a fegyver vagy más az élet kioltására alkalmas eszköz ember elleni közvetlen felhasználására utal”.

⁶³ A Kúria 4/2013. BJE határozata.

A b) esetben felmerül a kérdés: használhatja-e a fegyverét, ha azt látja, hogy egy állampolgárt ér éjjel személy elleni támadás, például valakit éppen pofoznak? Ugyanez a kérdés vetődik fel, ha azt látja, hogy csoportos támadás ért egy személyt, mondjuk egy földön fekvő embert hárman rugdosnak.

Érdeemes megvizsgálni a következő jogesetet, amelyben éjjel történik személy elleni támadás, és egy ittas, szolgálaton kívüli rendőr intézkedett:

„A F.-i Bíróság 2002. november hó 28. napján kihirdetett ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki több emberen elkövetett emberölés bűntette kísérletében, s ezért őt 8 évi fegyházbüntetésre és a közügyektől 8 évi eltiltásra ítélte.

A megállapított tényállás lényege a következő:

A hivatásos rendőrként dolgozó terhelt 2001. június 28-án este baráti társasággal egy borozóban szórakozott. 21 óra után a terhelt már közepes fokban leittasodott; a vérének alkohol-koncentrációja 2,18–2,33 ezrelék között volt. Nála volt az engedéllyel tartott 9 mm-es Parabellum pisztolya, amelyben 19 db töltény volt.

Ugyanebben az időben az említett borozótól kb. 30 méternyire levő Borpatikában tartózkodott Cs. G. és K. Z. sértett, ugyancsak több személy társaságában. A közepes fokban ittas Cs. G. kifogásolható módon viselkedett, hangoskodott és üvegeket tört össze. 22 óra előtt néhány perccel emiatt rendőri intézkedésre is sor került. A helyszínre érkező rendőrök azonban már semmi rendelleneset nem tapasztaltak, s ezért eltávoztak.

Ezt követően Cs. G. sértett ismét hangoskodni kezdett és újból üvegeket tört össze. A terhelt és társaságának egyes tagjai a »Borpatika« közelébe mentek és onnan figyelték az említett eseményeket. A terhelt telefonált a kerületi rendőrkapitányságra és közölte az ügyveletes tiszttel, hogy a korábbi intézkedés eredménytelen volt, mert a részeg társaság továbbra is garázdálkodik. Az ügyveletes tiszt észlelte, hogy a terhelt ittas és figyelmeztette, ő ne intézkedjen.

Cs. G. észrevette a terheltet és társait, feléjük indult és trágár szavakkal szidalmazta őket. Ugyanígy tett a társaságában levő K. I. is.

A terhelttel együtt levő Sz. F.-né összeütközött K. I.-val; a két nő szidalmazta és lökdöste egymást. Cs. G. ekkor fellökte Sz.-nét, majd a társaságában levő másik nőt, J. T.-át is. A terhelt és a barátja, T. Gy. Cs. G. ellen fordult. T. Gy. ököllel fejbe ütötte, a terhelt pedig lefogta őt. Ezt látva K. Z. sértett is a helyszínre futott. A terhelt ekkor elővette és csőre töltötte a pisztolyát, és közölte, hogy ő rendőr; majd K. I. lába közelében a földre lőtt. A lövedék felcsapódott K. I. lábára. Az összetűzés rövid időre abbamaradt, a terhelt eltette a pisztolyát.

A társaságban levő nők azonban ezt kifogásolták, szemrehányást tettek neki, miért tette el a pisztolyt. Ezután ismételen kölcsönös dulakodás alakult ki a két társaság tagjai között, meg nem állapítható sorrendben lökdösték, ütötték egymást.

Cs. G. Sz.-nét, K. Z. pedig J. T.-át ütötte meg. T. Gy. pedig Cs. G.-t és K. Gy.-t és K. Z.-t bántalmazta. K. Z. lerázta magáról T. Gy.-t, aki a földre esett. Cs. G. T. Gy. fölé állt.

A terhelt ekkor elővette a pisztolyát és azt »a tőle egy, másfél méterre álló Cs. G. bal felső karja felé tartva« elsütötte. A lövedék Cs. G. mellkasába fűrődött, majd azon áthaladva eltalálta K. Z. bal felső karját. Ezt követően a terhelt a már menekülő K. Z.-ra lőtt, akit a lövedék a bal combján talált el.

Cs. G. a szívén is áthaladó lövés következtében percekkel belül meghalt.

K. Z. a bal felkarján és a bal combján szenvedett el lőtt sérüléseket, a bal felkarját ért sérülés következtében a könyök és a csuklóizület mozgáskorlátozottsága maradt vissza, s ez maradandó fogyatékosággént értékelhető. Az események többi résztvevője kisebb sérüléseket szenvedett. A F. Bíróság jogi álláspontja szerint a terhelt mind a két sértett sérelmére eshetőleges ölési szándékkal cselekedett, amikor rájuk, illetve feléjük lőtt, s a cselekménye ezért az 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 166. §-a (1) bekezdésében meghatározott, és a 166. § (2) bekezdésének f) pontja szerinti több emberen elkövetett emberölés büntette kísérletként minősül.

Kifejtette azt is, hogy a terhelt javára a jogos védelmi helyzet nem állapítható meg, mivel a sértettek támadása csupán testi sértéssel fenyegető volt, s az elhárító magatartás ezzel nem állt arányban. Utalt arra is, hogy a sértett és társasága nem volt túlerőben és valójában a két csoport között kölcsönös verekezés alakult ki.⁶⁴

Az ügy megjárta másodfokon az ítéletábrát, majd védői felülvizsgálati kérelem folytán a Legfelsőbb Bíróságot is. A másodfokon eljáró ítéletábrá leközölte: „a terhelt azt követően, hogy T. Gy. a földre került, jogos védelmi helyzetben volt, őt és társait jogtalan támadás érte, amelyet jogosan elháríthatott. Amikor azonban a löfegyvert szabálytalanul használva Cs. G. sértett életét kioltotta, megsértette az arányosság követelményét, s ezért javára a jogos védelem nem állapítható meg.⁶⁵

A felülvizsgálati kérelemben a védő – egyebek között – ismételen a jogos védelmi helyzetre hivatkozott. A Legfelsőbb Bíróság megállapította ugyan a

---

64 BH, 2005/1.

65 Uo.

jogos védelmi helyzetet, azonban a terheltet nem mentette fel azzal az indokkal, hogy „a terheltet és társait kisebb testi sérüléseket okozó, illetve ilyen eredmény bekövetkezésével fenyegető támadás érte a sértettek és társaik részéről, s ezzel szemben a terhelt az egyik sértett megölésével, illetve a lőfegyver használatával az elhárítás szükséges mértékét jelentősen túllépte; a felmentésére tehát jogos védelem címén nem kerülhetett sor.”⁶⁶

Kijelenthető, hogy az iménti ügyben a most hatályos Btk. alapján a terheltet nem ítélnék el, mivel az éjjel történt eseményre tekintettel megdönthetetlen törvényi vélelem alapján, élet elleni cselekménynek tekintenék a lelőtt sértett cselekményét, s így annak lelövését nem tekintenék „az elhárítás szükséges mértéke túllépésének”.

A c) esetben használhatja-e fegyverét akkor, ha éjjel egy magánlaksértés helyszínén intézkedik, és a lakásban található a magánlaksértő? A rendőr kibiztosított fegyverével bemegy a lakásba, és ha szembetalálkozik a magánlaksértővel, azt szó nélkül lelőheti-e?

Újabb kérdésként vetődik fel elsősorban a személye, illetve más személy ellen intézett támadás esetén, hogy be kell-e tartania a rendőrségi törvény és a szolgálati szabályzat által előírt fokozatosságot, vagyis először felhívást kell-e intéznie, más kényszerítő eszközt kell-e alkalmaznia, figyelmeztetnie kell az intézkedés alá vont személyt a lőfegyverhasználatra, majd figyelmeztető lövést kell-e leadnia.

Az egyértelműen élet elleni támadások esete nem kérdéses, hiszen eddig is voltak olyan szituációk, amikor a késedelem veszélye miatt azonnali fegyverhasználatra volt szükség. A kérdés egyértelműen az éjjel elkövetett és testi épség ellen irányuló éppen intézett támadásra vonatkozik. A gyakorlatban könnyen előfordulható szituáció, hogy a rendőr járőrözés közben látja, valakit éjjel közterületen éppen rugdos vagy felpofoz egy másik személy. Ez a már hatályos Btk. alapján élet elleni és intézett támadásnak minősül. A klaszszikus élet elleni, már intézett támadásoknál (amelyek nem a törvényi vélelem folytán voltak élet elleni támadások), a rendőr, akár felszólítás nélkül használhatta fegyverét. A Btk.-t és az Rtv.-t összevetve úgy tűnik, hogy a megdönthetetlen törvényi vélelem helyzetében is használhatja felszólítás nélkül ilyen helyzetekben.

A fejezetben szereplő kérdésekre nehéz egyértelműen válaszolni. Az új Btk. és a jogos védelem kiterjesztésével látszólag bővült a rendőrök fegyverhasználati joga. Elgondolkodtató, hogy ha e sorok írásakor, az íróasztal mel-

---

⁶⁶ Uo.

lett, nyugodt körülmények között nem tudok egyértelműen válaszolni ezekre, akkor egy rendőr éles helyzetben, a másodperc törtrésze alatt tudni fogja-e a megoldást. Feltehető, hogy marad minden régiben, és nem használja fegyverét csak olyan esetekben, mint amilyenekben korábban használhatta, mivel a rendőrök egyes jogos fegyverhasználat miatt is sokszor kerültek kellemetlen helyzetbe.

Összegzés

A tanulmányban szereplő egyes jogesetek rámutattak arra, hogy a jogos védelem kereteit a bírói gyakorlat a társadalmi változásoknak megfelelően folyamatosan bővíteni volt kénytelen. Már a rendszerváltozás előtt olyan jellegű ügyek keletkeztek, olyan társadalmi problémák jöttek felszínre, amelyekre az 1978. évi IV. törvény megalkotói sem gondolhattak. A Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelvének megalkotása – ami nem sokkal követte az 1978. évi törvényt – szintén nem számolt azokkal a társadalmi jelenségekkel, amelyek következtében a tanulmányban szereplő némelyik ügy létrejött és kemény feladat elé állította az igazságot kereső, de a jog korlátai között mozgó igazságszolgáltatást.

A nyolcvanas években rohamosan romlott a közbiztonság és elsősorban a vagyoni elleni bűnözés növekedett meg. Már ekkor jellemző volt a magántulajdon, magánlakás egyre csekélyebb tisztelete. A magánlakásokba történő besurranások, betöréses lopások száma folyamatosan nőtt, a rendszerváltozás után pedig a robbanásszerű növekedés volt a jellemző. „*A magyar lakosság sem pszichésen, sem technikailag nem készült fel ilyen volumenű bűnözésre, és általában arra, hogy a bűnözéssel együtt kell élni.*”⁶⁷ Társadalmi igény alakult ki arra, hogy a magántulajdon és a magánlakás védelmére különböző technikai, valamint védelmi eszközöket telepítsenek. Ezek egy része (például riasztók) a jogtalan behatoló testi épsége szempontjából teljesen ártalmatlan eszköz volt, míg a bátrabb és jogosan felháborodott, agilisebb tulajdonosok már veszélyesebb eszközökhöz nyúltak, áramot vezettek a kerítésbe, villanycsapdát telepítettek. Utóbbi eszközök sokszor kisebb, időnként nagyobb tragédiákat is okoztak, amelyek következtében a tulajdonukat védő állampolgárokat büntetőeljárás alá vonták. Az egyre szemtelenebb és gátlástala-

---

⁶⁷ Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (szerk.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest, 1996, 151. o.

lanabb besurranók, betörők, egyre erőszakosabb bűnözők ellen azonban a társadalom jóérezsű része keményebb és hatékonyabb fellépést követelt. A jogalkalmazó (rendőr, ügyész, bíró) ilyen társadalmi feszültségben találta magát egy-egy ilyen jellegű ügyben, és igyekezett a jogszabályoknak és a jogos társadalmi elvárásoknak is megfelelni. Mint a megelőző jogos védelemről szóló fejezetben ismertettem, már egy-egy bírói döntésben is tetten érhetőek voltak a később megalkotott új Btk.-ban a védelmi eszközök kapcsán tételesen megfogalmazott, a jogalkalmazó által elvárható feltételek.⁶⁸ Ezekben az ügyekben a bírói ítéletek felhívták a figyelmet arra, hogy ezekben nem alkalmazható a jogos védelem jogintézménye, de szükség van a javak megvédésére. Ez a társadalmi igény hozta létre a megelőző jogos védelem jogintézményét. A tanulmányomban szereplő jogeseteknél halálos vagy életveszélyes helyzetek keletkeztek az eszközöktől. Olyan Bírói Határozatot nem találtam, amelyben csak testi sérülés okozására képes eszköz szerepelt védelmi eszközként és a mostani Btk.-ban említett feltételeknek megfelelt volna. Felvetődik a kérdés, hogy ha mondjuk valaki húsz évvel ezelőtt a mai megelőző jogos védelemnek megfelelő eszközt telepített volna, és az eszköz által egy jogtalan behatolóknak testi sérülése keletkezik, az ellen büntetőeljárás indult-e vagy indulhatott volna-e. Azaz: az új Btk. megalkotásával bővültek-e a megelőző jogos védelem határai, vagy ugyanígy védekezhetek volna a tulajdonosok? Mindenképpen kijelenthető, hogy a lehetőségek a jogbiztonság szempontjából bővültek, hiszen addig a kérdés szabályozatlan volt, csupán egyes bírói döntések ismerték el, hogy szükség van a védelmi eszközökre és határozták meg annak korlátait. Mivel nem volt kialakult gyakorlata, és szabályozva sem volt a kérdés, a határai ismeretlenek voltak, előfordulhattak nagyobb tragédiák, vagy a másik véglet érvényesült: a védekező nem vállalkozott egyáltalán semmilyen védelmi eszköz telepítésére. Mivel most már törvénybe iktatták a jogintézményt, az talán így követhetővé és számon kérhetővé vált. Ezzel a jogalkalmazó dolgát is megkönnyítették, azonban mint a fejezetben a felhozott példák mutatják, a jövőben is akadhatnak jogilag nehezen beilleszthető extrém esetek. A Kúria is megemlíti a jogintézmény

68 Például a BH 1995/685. számú jogesetben is kimondta a Legfelsőbb Bíróság: „A bűnelkövetések megelőzését, illetve megnehezítését szolgáló ezek a megoldások, berendezések – a társadalomban érvényesülő értékrendnek és gyakorlatnak, valamint az ehhez igazodó jogi szabályozásnak megfelelően – azonban csak olyanok lehetnek, amelyek kellő körültekintés és figyelem mellett alkalmazva, mások életét, testi épségét, egészségét nem veszélyeztetik. Ennek a követelménynek az őrzött épület kerítésének, nyílászáróinak – halálos áramütésre alkalmas módon történő – feszültség alá helyezése nyilvánvalóan nem felel meg, még akkor sem, ha az ilyen akadály létesítésére az építmény, lakás belső – bárki által engedély nélkül meg nem közelíthető – részében kerül sor.”

kapcsán: „*A megelőző jogos védelemnek nincs kialakult ítélkezési gyakorlata.*”

Összességében kijelenthető, hogy az új jogintézménnyel bizonyos szempontokból könnyebb, bizonyos szempontból nehezebb lesz a jogalkalmazók feladata. Kétségtelen, ahogy eddig is, a jövőben is lesznek extrém esetek, amelyre a jogalkotó nem is gondolt, és ezek az ügyek készítetik majd a Kúriát is a jogintézménnyel kapcsolatos kidolgozottabb állásfoglalásokra.

A klasszikus jogos védelem jogintézményénél a kitérés kötelezettség eltörlése és a jogos védelmi cselekmény „nem büntetendő cselekménnyé” nyilvánításával hozott változást a jogalkalmazó. A kitérés kötelezettség eltörlése mindenképpen indokolt volt, a jogintézmény a sajnálatosan egyre inkább elszaporodó családon belüli erőszak miatt idejémtúlttá vált. Ami a védelmi cselekmény „nem büntetendővé” nyilvánítását illeti, ahogyan az adott fejezetnél utaltam rá, a „tisztá” jogos védelmi helyzetekben könnyíti meg a védekező jogi helyzetét, aki így nem kerül büntetőeljárás terhe alá. A kétséges helyzetekben azonban az eljárási protokoll alakulhat a korábbiak szerint, és ezzel nem változik sem a jogalkalmazói munkateher, sem a védekező helyzete. A klasszikus jogos védelemnél a Kúria jogegységi határozata számít még újdonságnak, az arányosság fogalmának megszüntetésével. A Legfelsőbb Bírószág 15. számú irányelve okozott némi zavart és eltérő, félreértelmező jogalkalmazói gyakorlatot e téren, ahogyan azt a felhozott jogesetek is mutatják. Az új jogegységi határozat az eltérő és félreértelmező jogalkalmazást talán minimálisra szorítja, az egységes és következetes jogalkalmazás pedig a védekezők helyzetét segítheti a jövőben.

Ami a szituációs jogos védelmet illeti, a jogalkalmazók dolga a szituációs jogos védelemmel nem hogy nem egyszerűsödik, inkább nehezedik. Nem kizárt az sem, hogy a jogalkotó célja, „a súlyos, erőszakos bűncselekmények visszaszorítása”, nem valósul meg, sőt fordítva sülni el.

Az sem elhanyagolható tény azonban, hogyha valóban jogtalan támadás ér valakit éjjel, vagy csoportosan támadják meg, stb., fel van hatalmazva a támadó megölésére anélkül, hogy évekig büntetőeljárás terhe alá kerülne, így a megtámadottak méltányosabb helyzetbe kerülhetnek, és bátrabban védekezhetnek. Ami a szituációs jogos védelem bűnmegelőzési céljait illeti, kijelenthető, hogy ahogyan a halálbüntetés sem volt, ez a jogintézmény sem lesz jelentősebb hatással az elkövetett erőszakos bűncselekmények számára.

A szituációs jogos védelem a mindennapi rendőri intézkedésekkel és a fegyverhasználattal kapcsolatban is egy sor kérdést vetett fel, amelyekre nem adható egyértelmű és megnyugtató válasz. Az új Btk. bevezetésével álláspont-

tom szerint a jogalkotónak a rendőrségi fegyverhasználatot is újra kell gondolnia és az új Btk.-hoz igazítania. A kérdés rendezése sürgető.

IRODALOM

Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog Különös Rész. HVG-ORAC, Budapest, 2002

Belovics Ervin: Az érték-érdek összeütközések mint a büntetendőséget kizáró okok című doktori értekezés tézisei. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola. Pécs, 2007

http://doktori-iskola.ajk.pte.hu/files/tiny_mce/File/Archiv2/Belovics_Ervin_Tezisek.pdf

Blaskó Béla: A jogos védelem néhány elméleti és gyakorlati kérdése. *Főiskolai Figyelő*, 1992/2.

Degré Lajos: Jogos védelem az anyagi büntetőjogban. Budapest, 1910

Erdőssy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog Különös Rész. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998

Finkey Ferenc: A Magyar Büntetőjog Tankönyve. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1914

Földvári József: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997

Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (szerk.): Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest, 1996

Hajdu Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet. KJK, Budapest, 1971

Könyáné dr. Kutrucz Katalin: Szükséges-e az arányosság a jogos védelemhez? *Magyar Jog*, 1985/10.

Lenkovics Barnabás: Magyar Polgári Jog. A dologi jog vázlata. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1999

Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2001

Quot capita, tot sententiae. A Batthyány Lajos Szakkollégium Tanulmánykötete. Győr, 2010

Székely János: Egy betöltésre váró joghézag. *Magyar Jog*, 1994/3.

Szent István törvényei. Magyar Törvénytár, 1000–1526. évi törvénycikkek. Franklin Társulat, Budapest, 1899

Tóth Mihály: Néhány szempont a jogos védelem körében zajló vitához. *Büntetőjogi Szemle*, 2012/1.

Törő Blanka: A Debreceni Ítéletábra végzése a vélt jogos védelemről. *Jogesetek Magyarázata hallgatói különszám*, 2011

Ujvári Ákos: A jogos védelem határai vagyon elleni támadások esetén. In: **Nochta Tibor – Bölcskei János (szerk.):** Emlékkönyv Lábady Tamás 60. születésnapjára tanítványaitól. Szent István Társulat, Budapest, 2004, 502. o.

Ujvári Ákos: A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései. Doktori értekezés. Pázmány Péter Tudomány Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2008

FELHASZNÁLT EGYÉB FORRÁSOK:

BH, 1983/261.

BH, 1990/367.

BH, 1995/685.

BH, 1996/292.

BH, 2000/97.

BH, 2005/1.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A Kúria 4/2013. BJE határozata

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény

A Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet

A T/6958. számú törvényjavaslat miniszteri indoklása

A T/9554. számú törvényjavaslat miniszteri indoklása